

Forhold vedrørende kønroller og seksualitet virker kraftigt ind i undervisning på alle trin. Såvel i relationen mellem eleverne som i relationen mellem lærere og elever. Og mellem lærerne indbyrdes.

Uden at overdrive betydningen af dette "element" i undervisningen gives i temahæftet en analyse af hvordan eros kan spille med i undervisningslokalet. Og nogle forslag til hvordan et lærerkollegium kan arbejde med tolerancetærskler for udfordringer fra elever, kursister og studerende - samt tolerance-tærskler for deres egen praksis.

Hæftet er især skrevet til ungdoms- og voksenundervisningen. Forfatteren cand. psych. Sten Clod Poulsen, er indehaver af MetaConsult, chefkonsulent i konsulentvirksomheden og direktør i forlaget.

Temahæfte T-14 "Eros er gemt i klasseværelset".

Hæfte fra serien "Udvikling af uddannelse" under temaet "lærers personlighed og lærerliv". Temaet omfatter følgende hæfter:

T-05 Skolelæreren hører til den kompetenceproducerende virksomhed.

T-06 Den boglærde lærer har en spændende personlighed.

T-14 Eros er gemt i klasseværelset.

T-15 Personlig gennemslagskraft i undervisningen må forbindes med social kontaktevne.

Du er velkommen til at sende eller faxe dine kommentarer og forbedringsforslag vedrørende indholdet. Hvis det er en forbedring, som forfatteren indarbejder, får den første, der kommer med forslaget, et temahæfte tilsendt, som ikke skal betales.

Kontakt MetaConsult Forlag for seneste brochurer.

MetaConsult Forlag

Fruegade 19 - 4200 Slagelse.
Tlf. 58 50 02 44. Fax 58 52 44 13.
E-mail: info@metaconsult.dk
Internet: www.metaconsult.dk.

Layout omslag:

Sanne Enøe Møller Kabat

© Copyright by Sten C. Poulsen, Slagelse, Danmark, 1996.

Eros er gemt i klasseværelset

T-14-960810

Sten Clod Poulsen

er gemt i
klasseværelset

T-14

MetaConsult

1996

Sten Clod Poulsen

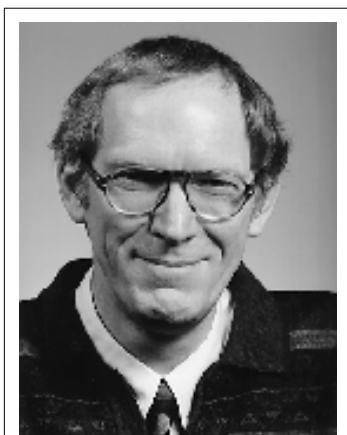
Eros er gemt i klasseværelset

Indholdsfortegnelse findes på side 51

Dette er udgave 1b af teksthæftet

© Copyright, Sten Clod Poulsen
Slagelse, DK-4200, 1996.

Sten Clod Poulsen

1968 cand. psych. 1968-1990 pædagogisk forsker ved Danmarks pædagogiske Institut, Institut for Pædagogik ved Københavns Universitet og ved Danmarks Lærerhøjskole. Gæsteophold ved Institut for organisations- og arbejdssociologi ved Handelshøjskolen i København. Forskning vedrørende læreprocesser og voksenundervisning, lærerpersonlighed mv.

Praktisk konsulentuddannelse inden for gestaltpsykologi og systemisk psykologi 1983-1993. Selvstændig med pædagogisk

konsulentfirma fra 1991. Konsulentarbejdet omfatter bl.a.: Pædagogisk og personlig efteruddannelse/udvikling af lærere, pædagogisk skoleledelse. Psykisk arbejdsklima på uddannelsessteder. Kollegial supervision. Lærerteams. Evalueringsproblemer. Træning af pædagogiske konsulenter mv.

Firmaet omfatter yderligere et multimedieforlag, der støtter udviklingsprocesser i den offentlige og private uddannelsessektor. Aktuelt udgives teksthæfter og pædagogiske plakater. Næste produkt er

MetaConsult

T-14-960810

Slagelse

ISBN 87-610-0015-9

Til læseren

„Det smil var for stort!“, sagde min kvindelige studentermedarbejder til mig. Vi var på vej ned ad trappen på det voksenundervisningscenter hvor vi forskede i kursisternes studiemotivation. Forrest gik jeg, så en kvindelig kursist og så studentermedarbejderen. Jeg havde vist vendt mig om og fanget kursistens øjne og smilet. Og for stort, ganske rigtigt. For det var et flirtende smil, jeg ville ikke noget med det - men kunne altså heller ikke lade være. Kursistens kvindelighed var ved at nå mig under huden. Arbejdet som deltagende observatører havde ført os tæt på kursisternes hverdag. Vi var med til fester og ekskursioner. Relationerne blev personlige. Og min studentermedarbejder havde ret. Mit smil var flirtende. Jeg tænkte „Av! Hvad nu!“ og droslede herefter mine mimiske udfoldelser noget ned. Men følte mig ussel. Hvad var det her for noget? Jeg fandt aldrig ud af hvordan man som forsker skal undgå at blive forelsket. Og i dag betragter jeg det som et meningsløst problem: Hvad er det for en „livsnær“ forskning, som end ikke tør forholde sig til noget så levende - som eros.

Eros er kulturelt udformet. Men først og sidst biologisk bestemt. Uanset vores mere eller mindre fornuftige eller moralske betragtninger kan vores kropslige, sanselige indre virkelighed sætte sig i bevægelse - eller blive sat i bevægelse af en andens udstråling- hvad enten vi vil eller ej. Eller uanset om vi kan finde ud af hvad vi vil.

Også i skolen. I klasseværelset. På lærerværelset. På ekskursioner og studierejser.

Eros er gemt væk i klasseværelset. Men gemt er ikke glemt. Og gemt for hvem? For læreren? For elever, kursister eller studerende? Og hvem har nøglen? Måske er eros sin egen nøgle, vælger selv at åbne kisten og bryde ud gennem alle lag af konventioner, faglig intellektualitet og personlig generthed. Gemt - og derved endnu mere fængslende?

Jeg har ikke nået en endelig afklaring af hvad alt dette betyder for undervisningen. Når det vel heller aldrig. Men hvad jeg har set og hørt synes mig vigtigt. Hvordan kan vi forholde os til den virkelige undervisning hvis en så væsentlig side af de personlige relationer søges ignoreret?

Lad den, der er ren kaste den første...

Prolog: Jorden flytter sig under vore fødder

For nogle dage siden stod jeg i en lille aula og holdt et oplæg for nogle lærere. Mit blik falder på et maleri på bagvæggen. En ung kvinde og en ung mand er lige ved at kysse hinanden. Et elevmaleri. En smule ubehjælpsomt. Men bøjningen af kvindens hovede let bagover, den halvåbne mund. Ja! Sådan er det jo. Jeg gik inden i mig selv i stå i nogle sekunder - et sug - munden talte ubesværet videre.

„Du mener vel ikke sexualitet, Sten“ sagde en mandlig lærer lidt besværet til mig på et andet kursus, hvor jeg holdt foredrag om køn og undervisning. „Nej, nej“, sagde jeg - fejlt. For det er bl.a. det jeg mener.

Der er sket et enormt skred fra min gymnasietid hvor pigerne var pænt indpakket i tækkeligt tøj - og til det maleri om to unge, der er lige før sexuel tænding frit fremme på væggen i aulaen.

Sexualitet, sensualitet, sanselighed, kropslig nydelse, æstetisk tilfredsstillelse. Det ene kan glide umærkeligt over i det andet. Skoler er et samværs miljø, hvor det sanselige har været skudt til side. Lærere og elever finder sig i de hæslige lokaler, de ubekvemme møbler, de sansemæssigt irriterende momenter i hverdagen: Kulde, snavs, rod, skærende lys, grålige arkitekturspejlinger. Eller en blot og bar hamrende kedelig pænhed, firkantethed, desinficeret vinylrenhed...

Hvorfor tage „køn og undervisning“ op? Jo! Det er vigtigt - det fylder meget mere end pædagogikken lader som om. Det er svært at tale om, så vi må skabe et sprog. Fremlægge nogle erfaringer. Der er uvanthed såvel som tabuer. Der er brug for øvelse! Øvelse i at tale om det på en ordentlig måde. Så vi ikke overfokuserer, - men heller ikke ignorerer - denne side af skolens liv.

I samfundet virker det på mig som om kønnene har genopdaget sig selv. På en ny måde. Uden gensidig undertrykkelse. Men også uden undertrykkelse af kropslig sanselighed og sensualitet. Genopdagelse af køn uden snærende kønsroller.

I årevis gik jeg i mit konsulentarbejde uden om alle disse iagttagelser. Men så tænkte jeg: „Hvis ikke andre vil drage det frem, så, nå ja! - lad bare en psykolog gøre det. Det kan næppe overraske folk, psykologer har jo siden Freud haft sex på hjernen - det er det indtryk journalister har givet læserne - så OK!“. Og det har været ret sjovt at samle materialet over en årrække.

Grundspørgsmålet må være: Hvilke sider af krop og psyke stimulerer vi i skolen og hvilke søges ekskluderet - og er det lykkedes?

Dette teksthæfte ligger i forlængelse af T-6: „Den boglærde lærer har en spændende personlighed“. I T-6 berøres også en række temaer om køn og undervisning, men kun ganske kort. I nærværende hæfte kortlægges en bredere problemhorisont.

Og der skal henvises til T-15: „Gennemslagskraft i undervisningen må forbindes med social kontaktevne“ hvor problemer omkring grænsesætning og styring i klasseværelset bliver endevendt.

1. Kønnen har flere dimensioner

Kroppen har et biologisk køn

Det er ikke noget vi kan vælge. Kroppens køn er bestemt. Godt nok kan vi i dag foretage utrolige operative indgreb, der er mellemkønnede mennesker med usædvanlige kromosombesætninger osv. Men - vi er i almindelighed mænd eller kvinder biologisk set. Et indiskutabelt faktum. Kroppen kan rumme mange former for sanselig nydelse - men den seksuelle er en af de meget intense. Ikke desto mindre kan mennesker vælge at leve uden egl. sexuel tilfredsstillelse. Vi dør ikke af mangel på sexuel glæde. Men personligt tror jeg vi lider hvis den ikke er der. En lidelse, der så kan dæmpes, dulmes, ved at andre nydelsesformer forstærkes.

Kroppens køns karakteristika er genetisk bestemt. Uanset kulturelle normer og psykologisk personlighedsdannelse har kroppen en bestemt sexuel fysik som bliver set og tolket af alle omkring en given person. Selve denne biologiske seksualformning af kroppen kan ikke ignoreres. Nogle mænd har brede skuldre og smalle hofter. Nogle kvinder har svulmende bryster og runde hofter. Det er sådan.

Kroppen har et psykologisk køn

Familieopvæksten. Personens erfaringer af kønsmæssig art og afklaring af egen kønsmæssig selvopfattelse. Ens indre psykologiske bearbejdning af denne livshistorie. Bestemmer tilsammen den individuelle side af ens kønsprægede væremåde. Både i forholdet til sig selv - hvordan har man det med sig selv som kønsvæsen - som i forholdet til andre. Det handler om familienormer mht. sexuel moral, mht. påklædning, mht. hvad man kan tale om og hvornår.

Livshistorien bestemmer hvordan man selv, individuelt, omgås andre af samme køn og det andet køn. Hvilken slags kontakt man har til dem. Hvordan man forholder sig til sin seksualitet. Har man f.eks. charme? Er det noget man selv ved? Og bruger man det bevidst, eller går man rundt og fordrejer hovedet på det andet køn uden rigtigt at bemærke det?

Livshistorien bestemmer hvilke familieroller man har tendens til at indtage: Barnlig, ungdommelig, ung voksen, forældreagtig, bedsteforældreagtig? Eller er man storebroder, storesøster for eleverne?

Lærerens livshistorie med sig selv som sexuel væsen, med sit køn, bestemmer i meget vidtrækkende forstand lærerens hele livshumor og dermed energi og lyst til at kontakte andre med glæde.

Kan man f.eks. more sig og være glad sammen med kolleger, ledelse, forældre og elever når de signalerer nogle kønsmæssige evt. direkte seksuelle overtoner.

Kroppen har et kultursociologisk køn

Uden om den individuelle psykologiske kønsprofil ligger de bredere sociale konventioner for kønsmæssig selvfremstilling, kvindelig og mandlig opførsel osv. Kønsroller såvel som faste oprørsmåder over for disse kønsroller. Uniformering af forskellig art: Supermodeller, punkere osv.

Selv med de store opgør med de gamle kønsroller er de kultursociologiske masker stadig meget tydelige. Ikke mindst bemærker vi det når det vendes om: Den meget kvindelige mand. Den meget maskuline kvinde. Det overses ikke. Og der er stadig meget tydelige kønsforskelle mht. de to køns holdninger, uddannelse, arbejde, levestil osv.

Nogle elever, kursister, studerende er påfaldende smukke efter kulturens skønhedsideal. Det kan læreren ikke overse. Det er ikke muligt at ignorere fordi selve denne opdagelse både er kulturbestemt og biologisk. I alle kulturer reagerer mænd og kvinder på hinandens seksuelle køns karakteristika. Det er kulturelt farvet men heller ikke mere.

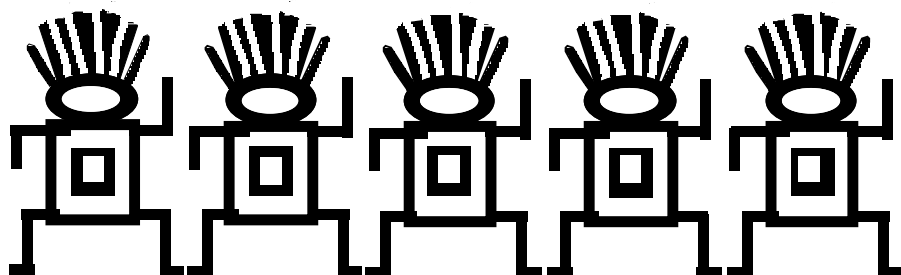
Kønnet er knyttet til den historiske epoke

Generationer født på forskellige tidspunkter har vidt forskellige vilkår under deres opvækst. Tænk f.eks. på de, der blev født i begyndelsen af trediverne i depressionen, var unge under besættelsen, skulle stifte bo i de fattige år i slutningen af fyrrerne og nu er i begyndelsen af 60'erne. Og så min generation - født under besættelsen men uden erindringer om den, opvokset medens samfundet kom sig i efterkrigstiden, ung da højkonjunktoren eksploderede og sendte nemme jobs, studiepladser og senere jobs ind over os, lette karrierevilkår fordi der var adgang til gode uddannelser - og nu er vi i 50'erne. Og så de, der blev født i de fattige halvfjerdsere og voksede op under de stramme vilkår i firserne, måtte kæmpe med adgangsbegrænsning og senere høje huspriser og som nu er et par og tyve og ser karrierevejene fyldt med min generation.

Unisex-generationen blev lærere unge og i en fri tid. Mange skoler opstod på bar mark. Helt ungt lærerkollegium. Spændende fester, flirt og pardannelser på kryds og tværs. Revolutionen lige om hjørnet. Dobbeltkvalificeringens paradigme i undervisningen. Men så recessionen. Nul jobmobilitet. De sædvanlige kolleger årti efter årti - blive ældre -

fester mindre spændende end besværlige. Revolutionen en fjern drøm i de kolde liberale firsere. Resignation, kynisme. Selvkritiske eftertanker på nogle overambitiøse ungdomsår. Livstilfredshed i dag?

Problemet med at undgå at lægge sine egne ungdomsår over på de unge. Problemet med i det hele taget at se i øjnene at ens egen ungdom ikke er længere. Den berømte generationskohorte, som skabte - næsten - en omvæltning i samfundet - som var ungdomsoprøret. Og nu - er det ikke længere os. Man kan se det i mine jævnaldrenes påklædning: Man vil ikke slippe den påklædning, man havde i studietiden for så mange år siden.

2. Skolen har altid kæmpet med kønnet

Kristendommen kontrollerede kønnet

Allerede i kirkeskolens tidlige tid var der strenge tabuer omkring kønslige forhold. Sjælehyrden var også sædelighedsdommer og den katolske munks cølibat blev så at sige indbygget i selve ideen om en skole.

Dette cølibat var et magtudtryk: Se, så stærk er min Gud, og min tro, at jeg kan undertrykke den drift hos mig selv, som andre mennesker fuldstændig er underlagt! Så stærk er jeg - og derfor kan jeg også styre jer.

Ja, det kan jeg jo ikke vide om nogen munk nogensinde har sagt. Men jeg er sikker på at det er sådan selvundertrykkelsen har virket over for befolkningen. Med det forbehold, at der jo er mange eksempler på at hverken middelalderens eller vor tids katolske munke og nonner i realiteten kunne styre deres egen seksualitet.

Den kristne kirke kom jo efter en række ældre religioner, der på ingen måde lagde bånd på det orgiastiske. Liderlighed, spontan vold, vellevned og sexuel magtmisbrug har været dagens orden i den historiske tid hvor kristendommen bliver til. Først i det 3. århundrede formuleres kravet om cølibat. Herefter havde kirken et probat våben mod andre religioner: Kravet om kønslig selvkontrol og præsterne som eksemplarisk påmindelse om hvor langt denne kontrol kunne drives hvis man var dybfølt troende.

Vor tids sexualhysteriker fungerer på meget de samme præmisser hvad enten vedkommende derved kommer til at styre sin ægtefælle, sine børn eller sine elever.

Men hvad med læreren? Jeg har svært ved at frigøre mig for en fornemmelse af, at også lærerens selvdisciplinering kan være en sen udløber af den katolske munks kontrolstrategier. Se hvor stærk jer er!

Den akademiske tanke skubber kønnet tilside

I et teksthæfte om den boglærde lærers socialkarakter (T-6) rejser jeg indirekte spørgsmålet: Er den videnskabelige tankegang et så skrø-

beligt kulturprodukt, at den universitetsuddannede lærer helt enkelt må tilsidesætte sin egen krop, sexualitet og sanselighed for at kunne fastholde og formidle den særlige og højtudviklede rationalitet, som f.eks. de gymnasiale skolefag repræsenterer?

Kunstnerisk virksomhed trives tilsyneladende med at give plads for sanselighed, livsnydelse, for Eros. Men - den videnskabelige virksomhed? I forskningsinstitutter er hele den irrationelle lidenskabelige side af menneskets liv skudt til side. Hvor meget af denne selvundertrykkelse har læreren overtaget? Og har det ramt de universitetsuddannede lærere meget hårdere end de seminarieuddannede lærere. For ikke at tale om de lærere, der kommer til skolen med erhvervserfaringer?

Tanken skal være fri. Og den fri tanke skal ikke bindes af sociale hensyn. Måske kan den heller ikke tåle den nære kontakt, som kroppen indebærer. Det, der fraspaltes, er det sanselige, det kropslige, det nære sociale samvær (fysisk afstand i klassen) og det følelsesmæssige i bredere forstand.

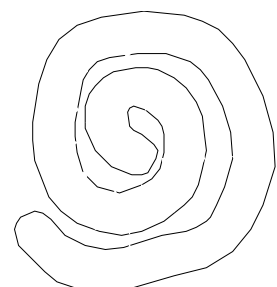
Mine iagttagelser af lærerens kønsspecifikke påklædning kunne godt pege i denne retning. Den mest disciplinerede unisexpåkledningen (cowboy-bukser, skjorte og sweatshirt i kedelige mellem-farver) ses på gymnasier. I folkeskoler er lærerne mere varieret påklædt. Men kun på handelsskoler finder jeg mange mandlige og kvindelige lærere med åbenlyst kønsfremhævende påklædning.

Unisex-bevægelsen og udvaskelsen af de ældre kønsroller havde den omkostning, at barnet røg ud med badevandet. De reaktionære og undertrykkende kønsroller blev trængt tilbage. Men samtidig skete der for mange lærere det, at selve den kønsmæssige definerings og selvfremsstilling blev dybt mistænkelig. Blev til kontrarevolutionær virksomhed?

Når Katrin Hjort i 80'erne rejste spørgsmålet om vi var ved at afskaffe kønnet i det hele taget ville jeg ud fra mine iagttagelser sige: I hvert fald i skolen. Og især i gymnasieskolen.

Hvordan er idealet om den kønsneutraliserede lærer ellers kommet ind i skolen?

Vi ved - fagpsykologisk - ud fra teori og kliniske erfaringer, at en sexualitet og sanselighed, som skubbes til side, stadig er kraftigt virksom, men nu i det skjulte. Energiformen som sådan kan ikke fortrænges, men den kan iklædes andre overflader.

Den akademisk-universitære tanke voksede jo direkte ud af den katol-

ske rationalitet. Ganske vist også med arabisk-græsk inspiration, men det er vanskeligt at forestille sig at den tidlige middelalderlige europæiske lærde har kunnet skelne sin intellektualitet fra sin religiøsitet. Eller på nogen måde har ment at det burde adskilles.

Det at aflægge de uheldige sider af den akademiske socialkarakter vil blandt andet indebære en ny social og personlig kønslighed i kontakten med andre i skolen.

Også det verdslige samfund var bekymret

Kirkens sædelighedsrøgten gik videre i det verdslige samfund. Det har altid været lettere bekymrende at have et voksent menneske alene i et lukket rum sammen med børn. Forældrene kunne være bekymret for hvad der skete med dem. I skolehistoriens annaler kan man finde ikke så helt få sager om lærere, der kom for tæt på børnene og i nyere tid findes endog skriftlige vejledninger om hvor og hvor meget en lærer kunne berøre børn i al sømmelighed.

Den freudiansk oplyste kulturradikale kritik af skolen var også et opgør med seksuelt misbrug af børn under dække af fysiske afstraffelser. Helt op i nyeste tid har vi eksempler på at der i katolske kostskoler har fundet seksuelt børnemisbrug sted. Og i børnehjem osv.

Og det borgerlige samfund kunne være bekymret for om der nu også stadig - efter kirkeskolen - foregik en tilstrækkelig rigoristisk seksualopdragelse i skolen. Borgerskabets - især småborgerskabets - interesse lå i den almene disciplinering af det følelsesmæssige. Kontrol af seksualitet var vigtig for styringen af den næste generations ægteskabsmønstre. Men kontrol af sanselighed, kontrol af appetit på nydelse og oplevelser var tillige vigtig fordi man som småborger kun kunne ophobe den nødvendige kapital til etablering af egen virksomhed ved at fornægte sine egen meste basale behovstilfredsstillelse.

Det er godt nok hyggeligt at tænke på her hvor jeg sidder i 25 graders varme en lørdag eftermiddag. Linda er taget på en spændende kulturekskursion til København sammen med en gruppe lærere. Solen skinner. Vandet er badevarmt. Jeg fornægter mine sanselige behov, og jeg kæmper med det time for time. Men firmaets situation er sådan, at jeg er nødt til at tage konsekvenserne af en hasarderet satsning på nogle nye produkter. Jeg er nødt til at skrive teksthæfter også om lørdagen, fordi det er her vi lige nu har en væsentlig side af omsætningen. Samtidigt synes jeg det er utroligt spændende at få noter og tanker op på skærmen i et godt sprog. Men min krop gør vrøvl. Konstant. Den overtalte mig til at gå op på torvet og drikke en stor Carls Special og æde italiensk brød til

medens jeg hørte „Jazzmin“ band efterligne nogle klassiske jazzindspilninger. Rent pjæk.

Når alt dette blev et stort problem i den nyere verdslige skole var det fordi klasserne blev mere og mere socialt blandede. Kontrollen med seksualitet og følelser blev derved end mere nødvendig for at undgå farlige mesalliancer.

Til tider modsatrettede strømninger, som imidlertid i deres kaotiske og eksplosive karakter nok har kunnet skræmme mange lærere.

Også her kan ligge impulser til en overdreven accept af unisex-bevægelsen. Lad os slippe af med kønnet overhovedet, så er der ikke mere vrøvl.

Den borgerlige skole var også en autoritær skole, åbenlyst og principielt. Børnene skulle underordne sig. Læreren skulle fremstå som en ubetvivlelig autoritet og magtfigur. Og sådanne figurer kan ikke tillade sig at svække sig ved at give udtryk for sanselige lidenskaber.

Endelig kan man med Neil være bekymret for om det for nogle læreres vedkommende reelt var et job de søgte fordi de ikke kunne klare det voksne seksuelle forhold. Så den nære kontakt med de spontane sanselige og kropsligt levende børn blev et farligt surrogat.

Kroppen måtte disciplineres

I den tidlige industrialder måtte og skulle kroppene disciplineres. Arbejderne skulle lære at „maskingøre“ deres krop. Lære at udholde sult og kulde, hede, forurenede luft fysiske beskadigelser, udmattelse og forgrovelse. De legemer, som havde gået ude med dyrene, som kunne bevæge sig efter arbejdets varierede krav skulle nu følge præcise repetitive bevægelser styret af maskiner.

Også i skolen var der derfor en krav om fysisk selvstyring, ro og præcise bevægelser (idræt) som nok har været en vidtgående indrømmelse til maskinalderen. Også for drengenes vedkommende en forskoling til militærtjeneste. Men i realiteten måske endnu mere en forskoling til fabrikkens industrielle krav til kroppens ydelser. Den sanselige krop var en vederstyggelighed.

Kravene til de, der fik længere boglig uddannelse var ikke med dette sigte men med et andet: Den uhyre fysiske selvdisciplinering, der ligger i at lade være med at bruge kroppen til noget overhovedet. Ud over at holde på bøger, blyanter og papir - i dag en bærbar computer.

Den intellektuelles manglende brug for sin krop ligger lige ved siden af lærerens kropslighed. Læreren har imidlertid brug for at kunne stille op, fylde i klasseværelset, være synlig som autoritet og ledende

midtpunkt. Men ud over dette har læreren ikke brug for meget mere end mund, øjne, ører og to fingre til at holde kridtet. Det bliver helt naturligt, at kroppen synker tilbage i betydning og brugbarhed.

Køn giver kontakt

En meget væsentlig del af vores identitet er den kønslige side. Hvis denne søges skubbet intellektuelt tilside, hvis den er ramt af neurotiske fortrængninger eller hvis personen er ramt af savn, krænkelser eller andre ulykker på dette område - da er personens hele sociale kontaktformåen alvorligt handicappet.

Det er den fordi kønnet er en væsentlig side af vores menneskelighed og dermed vores udtryk. Lærere, der skubber deres eget kønspræg tilside reducerer deres egen menneskelige fylde og gør andre forvirrede om hvem de egentlig er. De gør sig selv visuelt og følelsesmæssigt mere utydelige. Utydelige og mangetydige. Derved kan de komme til at fungere som „projektionsskærme“ for andre, der så lægger deres egen selvusikkerhed over på læreren som vrede. Kønsneutrale lærere er ikke blot kedelige. De er direkte provokerende for ikke mindst unge, som netop søger en afklaring af deres egen kønsprofil.

Og lærere, der skubber deres køn tilside vil have meget svært ved at være sammen med kolleger, ledere, forældre og elever - som ikke gør det.

Kønnet er en så fundamental del af vores egen identitet og bestemmer i vidtrækkende betydning vores selv værdsfølelse. Det står for - i sin seksuelle mulighed - det aller mest sårbare, glædesrige og intense kontaktfelt der overhovedet findes i menneskets liv.

Måske er toiletrum indikator for sexuel tolerance

På mange skoler er stadig i dag toiletrum for såvel elever som lærere ikke helt lukkede. Det er næppe af økonomiske årsager. Hvis det kun var elevernes toiletter kunne det være noget med at forhindre dem i at få et frirum. At ryge, måske nok også.

Men når toiletter ikke er helt lukkede. Når væggene ikke er ført op til loftet. Og når døren har store åbne mellemrum foroven og fornedent uden dørtrin - ja så er det næppe helt tilfældigt. Rengøringen er lettere - OK, ja. Men i de selv samme skoler kan man se dørtrin andre steder i bygningen.

Det kunne også handle om sexuel kontrol. Toilettet er det eneste sted på skolen hvor den enkelte kan være alene med sin nøgne krop.

Da jeg var ung forsker var jeg i almindelighed ofte fuld af seksuelle fantasier medens jeg var på

arbejde. Ja, vi har jo ligefrem den ene undersøgelse efter den anden, som påviser at det gælder ganske mange mennesker. Det hjalp meget at der var smukke kvindelige kolleger, kontomedarbejdere og studenter-medarbejdere med ganske tynde bluser. Jeg kan især huske en akademisk pige, der konsekvent gik rundt i så tynde hvide T-shirts at man kunne skelne selve brystvorten fra den omgivende ring. Det var jo dengang hvor vi lod som om alt det her ikke betød noget. Så jeg måtte ganske ofte en tur på toilettet for at tilfredsstille mig selv. Og nete mit tøj. Og forlade rummet med ubekymret mine. Siden talte jeg på mine gestaltkurser med andre voksne om disse ting. De fortalte lignende historier. Nogle forlod ikke engang deres egne kontorer hvis blot døren kunne lukkes.

Måske derfor er skoletoiletter faldet mig i øjnene. Jeg tror skolearkitekterne instinktivt har vidst, at de ikke måtte være helt lukkede. Og da slet ikke lyddæmpede.

Det interessante er, at lærernes toiletter som sagt på mange skoler er næsten lige så lidt private som elevernes.

Jeg har et par gange lagt denne tese frem ved foredrag om køn og undervisning. Reaktionen spænder fra forargelse til morskab. Men jeg kan berolige læseren med at endnu har ingen åbenlyst givet mig ret. Dog har jeg spottet nogle, der nikke til hinanden med tilbageholdte smil.

60'ernes frisind var handlingsmæssigt og teoretisk

Netop de lærergenerationer, der er overrepræsenteret i skoleverdenen, var unge i en tid med seksuelt frisind. Med kamp mod de gamle kønsrollers forskelsbehandling, krav om nye kønsroller, make love not war, plakater med samlejestillinger i daglistuen og ve´ den, som mukkede.

Kvindelitteratur og en skønlitteratur i øvrigt hvor alle skranker var brudt ned. Kollektiver og kaotiske samlivseksperimenter. Børn med mange forældre. Der skete godt nok meget.

Hvis jeg kan tillade mig at dømme ud fra mig selv og de mennesker jeg har kendt vil jeg imidlertid hævde, at det kun var meget få, der på et dybt, personligt følelsesmæssigt plan var i harmonisk

balance med denne malstrøm af kønsmæssige oprørshandlinger.

Der var masser af teori. Information svømmede over af artikler. Fororskelse blev dissekeret i afhandling efter afhandling. Det var utroligt intellektuelt. Men - altså også handlingspræget.

Det var en bevidsthedsmæssig og holdningsmæssig modernisering, en handlingsmæssig modernisering. Men en kropslig neutralisering! I det hele taget en tid med mange forsøg på at ignorere biologien og biologiske forskelle. „Kvinder er stærke og kan alt“. „Alle mennesker fødes lige godt begavet men bliver socialt diskrimineret“. „Alle racer (ordet ikke politisk korrekt) har nøjagtigt ens og lige gode ressourcer fra naturens hånd“ osv. Det var ikke viden. Det var ideologi.

Derfor kom følelserne til at lide. De er uopløseligt knyttet til kroppen. De blev mast. De blev fornægtet. Hvem kunne holde til det. Troen på at man intellektuelt kunne vedtage en radikalt ændret kropslig sexualitet var og blev en fejltagelse. For eksempel at man kunne vedtage „det åbne forhold“ og undgå at blive ulykkelig, hvis hele ens opdragelse havde påvirket en i retning af det monogame ægteskab.

Pudsigt nok var det en meget historiebevidst generation. Og man kunne have lært af nyere dansk kulturhistorie. I trediverne gennemspillede oprørernes forældregeneration den samme bevægelse og med stort set de samme resultater. Der er ret snævre grænser for hvor hurtigt man kan omstille sin dybeste, mest intime sanselighed, kærlighed og sexualitet uden at resultatet bliver årtiers lidelse og forvirring. Hvilket den begavede læser forhåbentlig godt kan se ikke er en argumentation for at gå tilbage til en bornert borgerlig seksualundertrykkelse.

Det er specielt svært for 68'er generationen af lærere at møde Eros forviklinger i skolen fordi det jo var dem, som i deres egen ungdom satte kønsroller på dagsordenen. „Det er os!!! der gjorde det!!!“

De unges resexualisering

Punkerbevægelsen, så lille den end har været, var nok det første store ungdomsopgør med ungdomsoprøret. Og de unge ramte dem lige på det blødeste punkt: Kroppen. Den krop, som kendetegner de vilde, de uciviliserede.

Punkerne gik til ekstreme yderligheder i en voldsom og til tider voldelig fremhævelse af krop og kropsdele: Skaldet isse bortset fra strittende hårpigge, der fremhævede kranietets form. Gennemborede ører, næsefløje. Det flød videre i vor tids piercing bevægelse. En ikke bare kropslig sanselighed, men direkte fremhævelse af at kroppen består af kød. At den unge sensualitet og sexualitet nu ikke var teoretisk. Men konkret kropslig kødelig provokation.

Mange kvinder fra generationen efter den store kvindefrigørelse er uenige med deres mødre. De profiterer af kvindens styrkede stilling - ikke mindst i kraft af at Danmark er blevet et uddannelsessamfund og deres mødre fik enorm indflydelse netop her. Men til stor bestyrtelse bruger mange friheden til at klæde sig klassisk kvindeligt - men moderne sanseligt udfordrende samtidigt. Uden at de føler at de derved prostituerer sig selv. Uden at de føler sig mindreværdige. Uden at de er bange for at blive forført og forladt - ja - måske er det nu dem, der forfører og forlader mændene! Den næste generation ønsker markante kønsforskelle!

De unge mandegenerationer bliver mere maskuline, mere rå i den ydre form, fysiske, muskler og farlige sportsgrene og seksuelle grovheder kombineret med konkurrence med pigerne om uddannelsespladser - hvor de stadig oftere taber på mere end en decimal.

Begge kønnene tegner sig uden for skolen stadig mere tydeligt. Reklamerne følger efter (ja, til forskel fra mange i min generation mener jeg at massemedierne afspejler deres tid og ikke former den) og reklamerne bliver stadig mere seksuelt direkte, provokerende, morsomme, æggende. Tænk f.eks. på Gevalia kaffe - „Hvad vil du servere hvis du får uventede gæster?“ Svaret er glædesfyldt sexuel tilfredsstillelse - og kaffe bagefter. Ja hvorfor ikke. Hvis man har lyst.

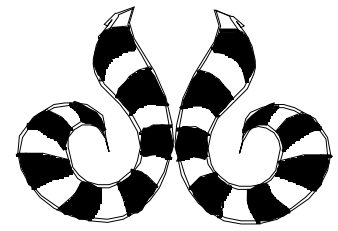
Det er denne lyst, som får mere og mere plads. Nogle har lyst til at blive gift. Og gør det til deres midaldrende forældres forargelse. Andre har lyst til sanselige fornøjelser i nydelsespræget forbrug. Ja! De rånyder lækre produkter lige fra det spiselige, til de smarte biler og bløde sofaer. De puritanske forældre vander sig. Al denne forfærdelige nydelse over for al den frisindede selvundertrykkelse.

Det, der måske især irriterer de midaldrende lærere er, at mange unge synes at have en bred frihed til at være tilpassede, intellektuelt kritiske, seksuelt pågående og kulturelt afvisende efter som det passer dem lige nu. De lægger kønnet væk - eller tager det frem - efter som de nu har spontan lyst til. En variationsparathed, som de ikke selv havde. Til gengæld har vel ingen generation forsøgt at omklamre ungdommen som netop narcissismeteoriteterne.

Og de nye generationer går ind i parforhold og ægteskab. Det viser sig at stadig flere unge mænd er gode fædre, går mere og mere ind i husarbejdet, støtter deres kones uddannelse og karriere.

Og i skolen? De unge tør mere. Siger mere. Viser mere af deres egen sanselighed. Lærerne er forvirrede. Bærer over med det. Med et stik i hjertet måske. Er bekymrede over de drengefixerede piger og de stille fyre. Hvad skal unisexgenerationen stille op med det skred, der sker. Lade som ingenting? Kan de selv nå det?

3. Skolen var for mænd men er for kvinder

Kvinderne erobrer skolen

Efter degnenes tid kom kvinderne ind i skolen. Ind til nogle stive mandlige lærerkorps hvor den seksuelle selvundertrykkelse var massiv. Det må have været meget mærkeligt. Gad vide om de tidlige kvindelige lærere satte en endnu mere snæver standard for tilsøring af egen kønsprofil for ikke at bringe deres mandlige kolleger ud af balance? Gad vide hvilke krav, der har været til deres påklædning og omgangsform?

Det, de kvindelige lærere kunne få lov til at bringe med sig - var nok moderligheden. Den var ikke så farlig. Men netop den kvindelige sensitivitet, moderlighed, nærhed og omsorgsfuldhed har vist sig at være stærke kort på hånden i et uddannelsessamfund, hvor alle børn og unge gerne skulle kunne følge med. Den barske maskuline sorteringslinje dur ikke længere.

Og gradvist opdager de kvindelige lærere at de her i skolen har et af de første større ansættelsesområder, hvor kvinder i et rimeligt omfang kan opnå ligestilling, respekt og finde en frihed til at professionalisere sig på et arbejdsmæssigt domæne. Muligvis en kendsgerning af vidtrækkende betydning for den danske kvindebevægelse. Og dermed for Danmarks kulturudvikling som helhed.

De styrkes positionsmæssigt ved at blive selverhvervende på et område, hvor de bruger deres intellekt. Præcist det den primitive borgerlige mandsfornuft ikke mente at kvinderne havde.

De styrkes mht. deres selvværd også ved at ingen kan forhindre dem i at stræbe efter den højeste mulige faglige standard. De kunne gå så langt mht. faglig viden som deres tid og begavelse muliggjorde. En moderne meritokratisk frihed.

De lærer mere og mere om planlægning, organisation og ledelse. Områder, der også i familien er kvindelige udfoldelsesområder, men som her gik længere over mod mændenes domæne. En udvikling der i dag kulminerer i at skolens mere og mere gruppebaserede organisationsform parallelliserer tendenser i det aller mest avancerede erhvervsliv. Kvinderne øver sig herved også generelt i at udøve indflydelse og kontrollere deres sociale omgivelser.

De tager udviklingsinitiativer. I deres klasseværelser er de ledere og de kan investere al den energi de har også i pædagogisk dygtiggørelse.

Jeg er overbevist om, at det var, hvad der er sket . Den dag i dag er det tydeligt at kvindelige lærere tager pædagogisk udvikling mere alvorligt end deres mandlige kolleger og generelt er mere professionelle pædagoger. Altså mere præcist bevidste om hvad de gør og hvorfor.

De opnår ligeløn. Et af de første store arbejdsfelter hvor dette princip bliver helt gennemført.

Samfundet kønspolariseres

Det er tydeligt at kvinderne generation for generation styrker deres fodfæste på skoler og uddannelsesinstitutioner. I dag i en sådan grad, at hele det pædagogiske arbejdsområde fra vuggestuer, børnehaver, indskoling og folkeskole mv. er ved at blive et kvindedomineret område hvor mændene er i mindretal.

„Og hvilke mænd er så blevet tilbage!“ som en kvindelig lærer sagde til mig med indestængt irritation ved en kursusdag. „Sådan nogle vat - øh - nisser!“

Mændene, er ved at forlade skolen.

Hvordan vil de kvindelige lærere så forholde sig til Eros i skolen? Og hvilke kvinder er det så, der tager over?

I store træk stemmer kvinder mere til venstre og mænd mere til højre i det parlamentariske spektrum. Kvinder er overvejende ansat i det offentlige, mænd overvejende i det private erhvervsliv. Tendenserne bliver stadigt mere tydeligt.

Mændene i skolen står svagere og svagere.

Pædagogisk arbejde i det offentlige er ikke rigtigt mandearbejde. De har ikke lyst til for alvor at blive professionelle lærere. Og fra samfundet betvivles det at skolen overhovedet formår i det nødvendige omfang at kvalificere elever, kursister og studerende til erhvervslivet. Det er jo mændenes domæne og hvilken forstand har kvindelige lærere på det? Opfattelser, som nok er primitive generaliseringer og fordomme, men ikke mindre virksomme af den grund.

I takt med at skolen blev mere og mere boglig-teoretisk og mindre og mindre praktisk svandt betydningen af tidligere tiders typiske maskuline kompetencer. Og efterhånden som „erfaringsafstanden“

mellem undervisning og erhvervsliv blev øget - i kraft af specialisering, opgaveforandring og teknisk udvikling i begge domæner - havde de mandlige lærere mindre og mindre „erhvervslivsforømmelse“ at falde tilbage på. Den tid, hvor læreren var mand og selv dyrkede sin jord som del af lærerlønnen var blevet fjern fortid.

Tillige var opgøret med de mandlige kønsroller specielt stærkt i skolen fordi kvinderne stod stærkt og mændene svagt. Fordi arbejdets art helt enkelt på ingen områder kunne begrunde at der skulle være forskelsbehandling. Mandlige lærere på skolen var således ikke bare stadigt længere væk fra mændenes erhvervsliv. De gav også selv afkald på tidligere tiders mandlige lærerautoritet. Nu fik de stadigt vanskeligere ved at sætte sig i respekt over for sønner af mændene uden for skolen.

Men samtidig gør den mandlige lærer sig omfattende erfaringer med at give kvinderne den plads de tilkommer. Erfaringer med at samarbejde med kvinder på lige fod. Og dermed erfaringer med at samarbejde mandlige og kvindelige bidrag til løsning af problemer. Heri er de mandlige lærere forud for mange mandlige medarbejdere og ledere i erhvervslivet, hvor der mange steder endnu er markante kønsforskelle. Og de mandlige lærere peger frem mod fremtidens erhvervsliv hvor netop dette samarbejde vil blive en basal nødvendighed.

Det område mændene har tilbage - for en tid - er lederstillingerne. De fleste skolelederstillinger er besat af mænd. Men hvor længe? Og hvor gode skoleledere er mændene så? Ja netop de seneste års omstilling i retning af pædagogisk skoleledelse har jo tydeligt vist sig at være for stort et krav: I stigende tal forlader de mandlige skoleinspektører folkeskolen. Efter al sandsynlighed vil kønsfordelingen blandt unge skoleledere over en kort fremtid blive ændret væsentligt.

Dog med det forbehold, at kvinder i det hele taget går meget uden om at søge lederstillinger. Dels fordi de ofte stadigt har det primære ansvar i familien - eller er ude af stand til at slippe det. Men måske også fordi kvinderne til forskel for mændene ikke finder disse lederstillinger gode nok! Der er jo den tolkningsmulighed, at kvinder stiller nogle kvalitetskrav til lederstillinger, som mænd ikke har stillet fordi de bare for enhver pris ville krone deres mandlige karriere med en lederstilling. Om de så skulle dø af det.

Lærerens socialkarakter har skiftet køn

Så enkelt kan det måske udtrykkes.

Et billede går igen og igen når jeg møder lærerfor-samlinger: De relativt yngre fagligt åbenttæn-kendeog pædagogikinteresserede kvindelige lærere og de relativt ældre fagfikserede

og opgivende mandlige lærere i det bagerste hjørne.

4. Fag er køn

Kvindelige dyder er blevet en studiemæssig fordel

Omhu, varsomhed, tålmodighed, ydmyghed, opmærksomhed, præcision, stillesiddende udholdenhed er alle kompetencer, som gør det lettere at gå med læreren ind i den intellektuelle boglige skole. Sammen med pigernes tidligere sproglige udvikling favoriserer skolefagernes stigende teoriniveau pigernes brug af traditionelle kvindelige dyder. Drengenes traditionelle udfoldelsesmåder er i den boglige skole helt enkelt i vejen.

Pigerne lærer hurtigere vidensstoffet, går overlegne ind i den ligestillede kommunikative pædagogik, gør mindre oprør. Er ved at erobre også de højere læreanstalter.

Som ekstern lektor i psykologistudiet lagde jeg mærke til at de kvindelige studerende var mere åbne og opmærksomme på nye teoretiske indfaldsvinkler. Men også med en tendens til så at tage det relativt mere ukritisk ind. De mandlige studerende havde tendens til kritisk afvisning, kritik for kritikens skyld, også før de overhovedet havde tilegnet sig stoffet. Samt tendens til dovenskab. De stærkeste kvindelige studerende var påfaldende bedre end de mandlige til både at tilegne sig stoffet og udsætte det for en nådesløs kritik. De havde tilegnet sig den maskuline skarphed, sønderdeling, grundlagskritiske holdning. De skræmte livet af deres medstuderende og forskrækkede også mig. Men dygtige, det var de. Uudholdeligt dygtige. Det var svært at give dem ret, for de hoverede med deres bedreviden.

Syv år efter vendte jeg tilbage til universitetet. Nu til Institut for pædagogik. Her genså jeg de samme forskelle men med den udvikling, at de stærkeste kvindelige studerende nu også var varme, sensitive og humoristiske. Det var en fornøjelse at undervise dem og at lære af dem.

De fleste mandlige studerende var gået helt bag af dansen.

Faget handler om et køn

Traditionelt har nogle fag været forbundet med hvert sit køn. Husger-ning og håndarbejde med kvinder. Sport og motorlære med mænd.

Historie også med mænd. „His story“ som de amerikanske feminister kaldte faget. Og med rette. Selv i de seneste år når jeg møder en historiebog - f.eks. på VUC hvor de fleste kursister er kvinder - så er forfatterne mænd, navnene i bogen er mandenavne, personbilleder er billeder af mænd og de begivenheder, som skildres udlægges som en følge af mænds handlinger: Krig, opdagelser, handelsfremstød, teknologiske vanskel. „Herstory“ er først i disse år ved at opstå.

Dansk traditionelt med mænd - mandlige forfattere. Men med en mar- kant drejning i retning af kvindernes bidrag over de senere årtier.

Fremmedsprog imidlertid snarere ligestillet. Også som følge af det sproglige gymnasium.

Naturvidenskabelige fag tidligere alle forbundet med mænd. Men moderne biologisk, biokemisk og økologisk forskning og fagudvikling associerer stadig mere til kvindelige værdier.

Fag står for forskningsfelter. Men de står også for erfaringsområder. Erfaringsområder, som kan være - eller have været - kønsspecifikke.

Kan man udvikle en alternativ kønsappel i fagene? Det er jo et projekt der får megen opmærksomhed i disse år: „Piger og fysik“, som er ud- peget som dramatisk problem.

Hvordan kan man hente virkelighedsudsnit ind. Og hvordan kan man i undervisningen opfange og respektere elevernes kønsspecifikke markeringer over for faget.

Netop i historie har jeg flere gange hørt mandlige historielærere overhøre pigers faglige spørgsmål til stoffet.

Jeg har også hørt kvindelige lærere overhøre fyres faglige bemærkninger til tolkningen af kvinde- litteratur.

I sprogfag, dansk, psykologi og samfundsfag er der rige muligheder for at vælge stof ud, som tematiserer de to køns forbundethed med fagets referencer uden for skolen.

Men ofte er muligheden overset. For eksempel i historie hvor kvindernes bidrag ikke nævnes. For eksempel i dansk hvor litteraturudvalget som regel

er mandsnedgørende og kvindefremhævende.

I matematik og naturfag kunne der være en interessant indfaldsvinkel ved at genindføre noget personalhistorie. Noget af det, der gør sådanne fag kedelige er det ekstremt komprimerede og dehumaniserede lærebogsstof.

Selv har jeg haft mine mødige vanskeligheder med matematikken i gymnasiet. Men da jeg i begyndelsen af min studietid ved et tilfælde faldt over en række biografier af matematikere gik det op for mig, at der stod rigtigt levende mennesker bag formlerne. Og personer har jo et køn og deres arbejde er forbundet med eget køn og det andet køn. Med livet.

Lærebogsstoffet kan let ramme ind i lærerens kønsspecifikke erfaringer og erfaringsmangler. Mange mandlige lærers manglende erfaring med at måtte vælge mellem familie og uddannelse. Kvindelige lærers manglende erfaringer med tekniske områder. Netop når erfaringsmanglen er kønsligt bestemt kan det være svært for læreren at vedgå sin begrænsning. I stedet bruger læreren til tider sin faglige autoritet til at fastslå en forkert tolkning af teksten. Forkert, fordi læreren manglede reallivserfaringen.

Undervisningens indhold kan sætte lidenskaber i bevægelse

Læreren har mange års træning i at adskille viden og tænkning på den ene side fra krop, følelser, lidenskab på den anden.

I bestræbelsen på at motivere moderne elever har lærere i de senere årtier udfoldet et stort arbejde med at finde virkelighedsnært undervisningsmateriale.

Der kan imidlertid herefter opstå det problem i klasseværelset at elevernes eller kursisternes følelser komme i så stærke svingninger at læreren mister styringen.

I disse situationer iagttager jeg en helt speciel form for forbløffelse og psykologisk hjælpeløshed hos læreren. Men de har jo selv skabt situationen.

Det kan være en dansktime på VUC hvor en novelle om et ægteskabs forlis får en kvinde til at bryde grædende sammen fordi hun netop nu er ved at blive skilt. Læreren var helt rådvild.

Eller en historietime på et gymnasium hvor en stump at en kildetekst, der omtalte et hæftigt drikkelag af eleverne øjeblikkeligt associerede til forrige nats udskejelser. Læreren var befippet.

Det kan være seksuelle udtryk eller bandeord på fremmede sprog, som gør læreren selv genert og hvor der ikke kommer nogen oversættelse.

Netop på VUC sker det ikke sjældent at både mandlige og kvindelige lærere med overlæg fyrer op under kursisterne med tvetydige bemærkninger. Men der kan let ske det, at kursisterne er endnu mere bramfrie og rammende med deres svar end læreren kan rumme. Der kan her i passager foregå en fordækt semierotisk flirt foldet ind i tilsyneladende faglige dialoger. De fagligt svage kursister er helt udenfor dette intimfelt.

Kvindelige og mandlige lærere underviser ret ens

For en del år siden fremkom flere undersøgelser hvor man havde spurgt elever om deres syn på mandlige og kvindelige lærere. Der fremstod nogle ret klare profiler: Mændene som mere kontante, direkte; grænsesættende og fagligt krævende. Kvindelige lærere som mere moderlige: Hjælpende, omsorgsfulde - og fagligt lidt mere vage.

Mine iagttagelser fra klasseværelser over hele landet går i en anden retning: Mandlige og kvindelige lærere underviser stort set helt ens. Faget og fagdidaktikken er særdeles styrende og den er ens. Der findes moderlige kvindelige lærere, men jeg har set flere bløde sensitive og venlige mandlige lærere end jeg har set maskulint markante mandlige lærere. Til gengæld har jeg set en del særdeles krævende kvindelige lærere, der strukturerede deres undervisning behårdt.

Måske er det blot en afspejling af hvilke lærere jeg tilfældigvis har set.

Eller måske har eleverne svaret med deres egne stereotype fordomme om mandlige og kvindelige lærere uden at tage stilling til de konkrete lærere de havde?

Da jeg i 1966-67 undersøgte studievaner hos mandlige og kvindelige matematikstuderende ved Københavns Universitet måtte jeg konkludere, at det var umuligt at påvise en forskel.

5. Faget er grænseland mellem lærer og elev

Læreren kan selv være lidenskabeligt forbundet med stoffet

De fleste lærere har jo valgt deres fag selv. Faget er så at sige en forlængelse af dybe lag i deres personlighed og livshistorie. Læreren kan let blive stødt over at eleverne ikke føler det samme for stoffet som dem selv. Hvis dette „stof“ så tillige handler om seksualitet kan læreren føle sig gået for nær af eleverne selv om det var læreren selv, der valgte teksten frem.

Det følgende handler især om fremmedsprog og dansk

Litteratur er et naturligt projektionsfelt

Moderne danskundervisning er præget af et mylder af valgmuligheder og fortolkninger. Spændvidden i den litteratur, som dansklæreren legitimt kan tage ind som tekstmateriale er blevet så meget større, at det i dag kan være svært overhovedet at definere en grænse for hvilke tekster, der ikke kan bruges.

Tolkningen af teksterne er tillige blevet kvalitativt udfoldet ved dels at inddrage forfatternes livshistorier i dybdepsykologisk forstand og samtidens politisk-økonomisk-juridiske karakter. Og ved yderligere at vende sig ind i kursisternes private rum i form af spørgsmål om deltagernes intime og dybt private forhold til teksterne. Væk er den tid, hvor det for lærer og kursister var muligt at afklare et systematisk analyseskeema og så holde sig selv - dvs. sit eget jeg - uden for det følgende og meget intellektuelt prægede analysearbejde.

Op gennem 70'erne og 80'erne måtte dansklærere først tage stilling til tæt argumenterede freudomarxistiske tolkningsmodeller kombineret med - vel egl. både for kvindelige og mandlige lærere - kvindebevægelsens krav om større åbenhed om ens egen subjektive verden. Og senere det uddannelsesliberale krav om at søge tilbage til danskundervisningens rødder, til oplevelsen, som noget lige så indlysende vigtigt.

Med andre ord: Intet muligt betydningsområde - det være sig den samfundsmæssige sammenhæng, forfatterens livshistorie, lærerens eller kursisternes private tanker og følelser - lå nu uden for danskundervisningen.

En sådan situation frembyder for dansklæreren en flimrende mangfoldig valgsituation. Dels ved valget af teksterne i sig selv - men her har undersøgelser vist at der er et ret ensartet tekstvalg. Dels imidlertid ved valget af hvilke afsnit den enkelte danskelærer slår ned på ved tekstanalysen. Her er teksten for alvor et projektivt felt.

Da psykiateren Rohrschack i sin tid skabte sine tavler fulde af tilfældigt formede blækklatter - var det netop sådan et "valgfelt" han skabte: Flimrende og mangfoldigt. Billeder, der ikke forestillede noget bestemt og hvori iagttageren derfor, uden at kunne andet, måtte udtrykke dybe lag i sin egen personlighed. Fordi iagttagerens egne erfaringer, følelser og intuitive fornemmelser var det eneste mulige inspirationsgrundlag.

Det er ikke mindst projektive kræfter i personligheden, der i så fald gør sig gældende. Vedkommende kan have gammelt konfliktstof fra traumatiske og ubearbejdede overbelastninger der er sket i livshistorien. Konfliktstof, der nu er gemt inde bag en neurotisk forsvarsmekanisme: Projektion, der virker således, at det ikke tilgængelige konfliktstof kan kontaktes i en afledet form uden for en selv. Ens egen undertrykte vrede f.eks. kan være så voldsom at det er ekstremt angstprovokerende at beskæftige sig med den i dens virkelige form og indhold. I stedet sætter den projektive forsvarsmekanisme et skjold op mellem jeg'et og vreden. Problemet består imidlertid og jeg'et presses så at sige hele tiden bag om ryggen af det indelukkede traume. Den resulterende handlestrategi er derefter at beskæftige sig med andres vrede i andre former for at lette det indre tryk. Denne optagethed af andres vrede vil i sin intensitet og retning være mere præget af den indelukkede dynamik end med faglige og intellektuelle indfaldsvinkler. I en vis forstand er denne person "ekspert" i vrede, har i sit ubevidste indre kredset om dette vrede tema i måske mange år.

Og vil af den grund kunne opdage vrede hos andre, i litterære tekster osv. i dens aller mest indirekte, antydende former. Men prioritering, analytisk perspektive og personlig optagethed bestemmes mere af lærerens egen neurotiske beskadigelse end af den danskfaglige indfaldsvinkel.

En sådan projektiv, flimrende og mangetydig situation frembyder sig i dag for dansklæreren. Dels ved tekstvalget og dels ved teksttolkningen og inddragelsen af såvel egne som kursisternes erfaringer. Og ikke mindst i voksenundervisningen - ved et VUC f.eks. - er fristelsen til at antyde at "her er vi alle lige og kan derfor være ganske åbne" - meget stor. Ja næsten umulig at komme udenom.

Hvor gerne end dansklæreren vil skabe en undervisning, der kommer kursisterne i møde og støtter dem på deres præmisser - så er sandsynligheden stor for at læreren med denne uangribelige hensigt er så meget desto mere udsat for at udvælgelsen i realiteten tillige afspejler problemstillinger, som dansklæreren helt privat har behov

for at være i kontakt med. Uden derfor at få bearbejdet i nogen egl. psykologisk forstand.

Lærerens selvindsigt er afgørende

Den dansklærer, der med andre ord faktisk har været ude for overbelastende psykologiske traumer og som ikke har klarhed over det endsige har arbejdet terapeutisk med det - løber i den moderne undervisningssituation en overhængende risiko for at projicere sig selv ind i undervisningen, ind i tekstvalget, teksttolkningen og i det mellemmenneskelige spil i klasseværelset med dets komplekse verbale og non-verbale kommunikationsformer. Resultatet er en overoptagethed af bestemte psykologiske problemstillinger, en forvrænget energibesætning af bestemte synsvinkler, en tendens til rigiditet over for afvigende tolkninger fra kursistside og en kropslig dobbeltkommunikation der siger noget i retning af: Dette er min sandkasse!

Og sådanne situationer har jeg mange af.

Den lærer, der aldrig har været ude for psykiske overbelastninger i sin livshistorie eller som har en rimelig klarhed over karakteren af disse har en mulighed for at kunne høre hvad kursisterne egl. kunne være interesseret i. Kan holde sin egen subjektivitet tilbage, give plads til også stærkt afvigende kursistopfattelser og er i det hele taget præcist opmærksom og bevægelig i sin kontakt med klassen. Men det skal også tilføjes, at den dansklærer, der ikke har personlige erfaringer med neurotisk prægede reaktioner hos sig selv - vil have et andet problem - nemlig det overhovedet, personligt, at kunne forbinde noget med indholdet af den mere psykologisk dybtgående skønlitteratur og poesi tillige med et tilsvarende problem i at kunne forstå lignende stof hos kursisterne.

Men kan man ikke undgå sine egne overbelastede områder? - Jo, hvis man ved de er der. Hvis man har en rimelig ide om hvor ens "fikse ideer" er placeret kan man så at sige "trække fra" og så alligevel arbejde med de tekster, der handler om netop dette konfliktstof.

Omvendt - har den meget moderne dansklærer ikke opdaget sine egne "sorte huller" er der reel mulighed for at vedkommende uden at ville det kommer til at overhøre kursisterne i sit eget neurotiske konfliktstof.

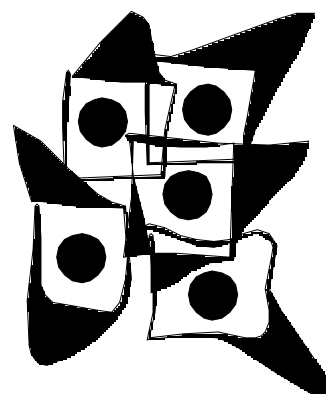
Et betændt område er køn og litteratur. Vi kommer ud af et par årtier, hvor såvel mænd som kvinder - netop i de intellektuelle mellemlag, som lærerne tilhører - har arbejdet meget med deres egen og det andet køns væremåde, tiltrækkende og frastødende sider. På voksenundervisningscentre er lærerens egen køns-afklaring, kønsidentitet og selvforståelse en meget vigtig faktor fordi mange af de valgte tekster netop tematiserer

kvindeliv og mandeliv. Idet kursisterne oftest kommer med en anden social baggrund, en anden livsform, end lærerens egen, er risikoen for projektion af lærerens eget stof, såvel mht. neurotisk indeklemmt stof som socialspecifikke erfaringer - iøjnefaldende.

Der er en tydelig tendens til valg af erotisk mættet stof. Men for neurotiske lærere er det meget vanskeligt at acceptere andre tolkninger end deres egen fordi teksten repræsenterer deres egen psykiske knude.

Elever og kursister kan ikke undgå lærerens sårbare punkter

At lærerens private personlighed går med ind i klasseværelset kan være fint, underholdende, pragtfuldt, en givende oplevelse. Hvis altså det er en sådan personlighed læreren har. Hvis det overvejende er de konstruktive momenter, der tages med i undervisningen.

Hvis imidlertid lærerens private, livshistorisk dannede, fortrykkelser og skærpede sårbarhed også går med ind i klasseværelset og hvis læreren ikke har en klar opmærksomhed på dette, er situationen en anden.

Naturligvis skal lærere ikke partout være lykkelige. Men der opstår et problem hvis dansklærere prøver at bearbejde egne seksuelle traumer gennem valg af tekster og tolkningsmønstre. I tilfælde af, at kursister ikke er enige med læreren kan de umuligt undgå at træde læreren på de aller mest sårbare punkter hvis de protesterer mod undervisningen.

Det springende punkt er dansklærerens selvindsigt og bevægelighed stillet over for en kontrær kursist. Respekteres kursistens afvigende tolkning eller blot manglende accept af lærerens tolkning - da er der stadig plads til begge parter i klasseværelset. Men i mange tilfælde iagttager jeg kursister starte ud med en afvisning af lærerens tolkning, jeg ser dem studse over lærerens indeklemte vrede bag en pæn facade, og jeg ser dem vige. Klogeligt.

Lærere kan med deres personlighed gå ind og inspirere kursisterne og lærere kan gå ind og bruge situationen som et projektionsfelt for egne traumer. Men lade være med at tage den private personlighed med i klasseværelset kan dansklæreren ikke.

Grænselandet.

Når dansklæreren bringer sine egne livserfaringer - herunder seksuelle og følelsesmæssige - til torvs i klassen har de ingen anden sandhedsværdi end den kursisters livserfaringer har.

Men kan dansklæreren sikre sig, at kursisterne forstår dette krystalklart og at de ikke på nogen måde føler sig usikre ved at konfrontere lærerens intime ekspansion?

Hvis læreren formår at gøre det klart for kursisterne hvornår der undervises i faget og hvornår der lægges erfaringer frem menneske til menneske. Da kan den intime ekspansion blive et led i et reelt møde mellem parterne, et led i en gensidig berigelse. I modsat fald kan processen være direkte undertrykkende for de kursister, som den moderne dansklærer måske gerne vil "redde" - over på sin egen side hvad enten kursisten vil eller ej.

Grænselandet er begge parter og ingens. Kun sådan kan sameksistensen bliver menneskeligt værdig.

6. Eleverne udvider Eros domæne

Lærerens er udsat i det moderne klasseværelse

Den særlige danske pædagogik lægger megen vægt på en ligestillet dialog. Læreren er mindre en autoritet end en konsulent og i hvert fald ikke autoritær. I den situation bliver lærerens private personlighed det „kit“, der får hele undervisningssituationen til at hænge sammen. Læreren afløser sensitivt elevernes beredskab for at opføre sig på den ene eller den anden måde og foregriber begivenhederne med sit personlige udtryk.

Når lærerens private personlighed så at sige er et af de primære redskaber i pædagogikken bliver læreren naturligt meget udsat. Læreren har jo stadig en offentlig, fremskudt position i klassens liv, og bliver uvægerligt genstand for alle mulige initiativer fra elever, kursister og studerende. Herunder også målfelt for en række kønslige og seksuelle markeringer.

På VUC er der mange enlige kursister og det er ganske almindeligt at følelsesmæssigt ensomme og seksuelt hungrende kursister forelsker sig glødende i læreren. Så meget mere som læreren i kraft af den åbne humanistisk demokratiske dialogiske pædagogik netop er meget venlig så vidt muligt. I kursistens oplevelse kan forskellen mellem venlighed og erotisk imødekommenhed være usynlig hvorefter begge parter kan få alvorlige problemer.

Måske har kursisten reelt svært ved at se forskel på læreren som lærer og læreren som privatmenneske på grund af den pædagogiske udvikling.

Eksempelvis kan en kvindelig kursist dukker op på lærerens private bopæl med en ret flot personlig gave og nogle meget vage begrundelser. Hun lader sig ikke afficere af at lærerens kone står lige ved siden af og overværer begivenheden. Konen var bagefter noget mystificeret og i tvivl. Hvad var dette her for noget. Tak for hvad?

Eller en kvindelig VUC-lærer, der står lige før timen og deler materiale ud. En stor mandlig kursist kommer rask ind, klasker hende i røven og siger venligt „tak for i går snut!“ og går hen og sætter sig afventende.

Eller at en anden kvindelig kursist over flere år forfølger en mandlig lærer. Tilmelder sig alle hans hold. Ringer i tide og utide. Sender gaver. Tigger om kærtegn.

Eller en flot ung mandlig gymnasielærer som udsættes for at en finke på bagerste række stiller en række intelligente faglige spørgsmål men med et provokerende kælent tonefald og sigende smil og smut med øjnene til de nærmeste kammerater. Læreren svarer lettere irriteret hvorefter hun giver den en tand til og lægger en lad tilgivelse ind i sit udtryk.

Kvindelige lærere kan tit på VUC mene at de mandlige lærere har det for nemt. Underforstået at de kvindelige kursister gør sig lækre og det er let for den mandlige lærer at styre klassen. Og har sex som frynsegode. Eksemplerne oven for siger noget om at det vist kun er den ene side af historien. De mandlige lærere kan netop på VUC stå i en meget vanskelig position. De kan af denne grund vælge at gøre sig selv så kønsmæssigt kedelige som muligt. Omkostningen er at det nedsætter deres sociale gennemslagskraft og derved styringsmuligheder i klassen. Paradoks.

Elever og kursister skriver selv de nye normer

Måske er netop den frisindede 60'er lærergeneration ekstra udsat derved at de ved at de selv har kæmpet for sexuel frisind. Og at de derfor har virkelig svært ved at stoppe elever og kursister, der misbruger situationen og skaber et utåleligt samværsklima.

En kvindelig HG-lærer ved en handelsskole stopper som lærer ved skolen direkte med den begrundelse, at elevernes indbyrdes snak er så sexuel forgro-vende, at hun føler at hendes egen blufærdighed og følsomhed bliver ødelagt.

Skoleelever har et stadigt mere åbent, men også provokerende og direkte nedgørende sexuel frisprog hinanden imellem i klasserne. Det kan være meget forskelligt fra klasse til klasse men lærere er meget usikre på hvad de kan gøre ved det.

„Jeg kan ikke holde ud at se hvordan pigerne lader sig ydmyge af fyrene“ fortæller en kvindelig gymnasielærer mig. Det er også svært at tolke om de rent faktisk bliver ydmyget eller om det er en 50'er erfaring, der fejlagtigt bruges til tolkning af en 90'er situation.

Men dette er noget selv de intellektuelt svageste elever og kursister

kan: De kan være seksuelt konfronterende og provokerende. Og da lærerne ofte laver uigennemtænkte åbninger ved at vælge stærkt erotiske film og tekster kan det ikke rigtigt afvises.

Der er ikke mindst for den unge elev her noget de kan bedre end læreren: Være ung, seksuelt på toppen, fremhæve deres krop gennem påklædning. I handelsskoleklasser er pigerne ofte mere kropsligt selvfremskaffende end piger i gymnasiet. Fyrene er da også helt oppe og køre i deres iver efter at gøre indtryk, få kontakt.

Læreren kan bringe sig selv i skudlinjen

Hvis læreren reagerer spontant kan også det bruges:

En kvindelig foredragsholder, præsenteret ved fornavnet Else, bliver ved indledningen lidt overrasket over at stå over for en langt større forsamling end ventet „og så så mange mænd“. Det var ret tunge drenge fra AMU og tekniske skoler. Nede i mit hjørne er der lynhurtigt en vittig hund, der reagerer: „Nå nå Else! Nu går du tæt på!“. Det blev sagt højt nok til at hun hørte det og konsterneret stoppede op et sekund. Men hun havde selv åbnet for temaet: kvinde & mand.

Her er det så at lærerens formelle frisind kan bryde sammen, fordi kursisten kommer med en direkte seksuelt antydende personlig henvendelse, der ikke kan overhøres. Sådanne provokationer udspiller sig i sekundkorte forløb og er så væk igen. I hvert fald tilsyneladende.

Begivenheder i klassen kan fejlforstås

En livlig matematiklærer har travlt oppe ved tavlen. Nede i det ene hjørne sidder tre piger og foran dem en flot fyr. Under hele timen forsøger de tre finker at fange fyrens opmærksomhed. Han forsøger med et anstrengt ansigtsudtryk at holde opmærksomheden ved læreren og undervisningen. Læreren ser nogle gange lidt forvirret og irriteret ned mod hjørnet. Det viser sig bagefter at læreren har været meget generet af episoden fordi han tolkede uroen som tegn på sin egen pædagogiske uformåen. Men det handlede om noget helt andet.

Elever og kursister kan have deres projekter.

Nu og da tager hårdtarbejdende lærere imod dygtige elevers tilbud

om at være „støttelærere“. Der er imidlertid vigtigt lige at lægge mærke til om de har private hensigter med tilbuddet.

I en informatik klasse var der sådan en ung fyr. Han for rundt og hjalp. Men blev hængende ret længe hos den enkelte - så så jeg, at det kun var de søde unge piger han hjalp. Ikke de modne koner.

På gymnasier er det ret almindeligt at elevbands spiller rockmusik i visse frikvarterer. En ret sexuel udfordrende musikgenre. Eleverne stimuler begejstrede sammen. Lærerne gebærder sig genert omkring arrangementerne.

Og nogle bliver reelt forelskede i hinanden

Det kan ske overalt i skolen. Forelskelserne kan være på tværs af selv ret store aldersforskelle og der kan være virkelig kærlighed mellem parterne. Problemet er at det ikke forventes at ske.

„SEX MED ELEV. Et forhold mellem en 30-årig lærer og en elev på (xx) privatskole førte til både graviditet, fødsel og ægteskab og nu ender sagen i retten. Det er statsadvokaturen i X-borg, der har bedt politimesteren i Y-købing om at rejse sag mod den 30-årige lærer for en overtrædelse af straffelovens paragraf 223, hvori det hedder, at den som har samleje med en person under 18 år, der er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse, straffes med fængsel indtil fire år. Den 30-årige lærer giftede sig på rødhuset i Z-købing med den nu 22-årige tidligere elev og han siger, at de havde giftet sig under alle omstændigheder men nu klart håber, at ægteskabet vil få indflydelse på retssagens udfald“. (Notits i en avis).

Tænk bare? Her er det søren danseme lykkedes. Jeg kan godt se en række risici ved at udråbe dette par som helt og heltinde. Men det kan ikke lade sig gøre at lukke skolen for det seksuelle jordskred. Min halvsøster fik i øvrigt også et barn med sin lærer som hun holdt meget af. Gad vide hvor ualmindeligt det egl. er?

En kvindelig VUC-lærer forelsker sig i en mandlig kursist. De gifter sig og lever sammen i mange år.

Kulturnormerne ændres.

Langsomt ændres normerne. Men måske mere ved at elever, kursister og studerende tillader sig mere og mere. ikke ved at lærerne tillader

sig selv en åbenlys sanselig tilstedeværelse.

Jeg ser på gymnasier de unge elever kysse hinanden i frikvarteret. Til tider blidt og romantisk. Til tider tæt omslynget og med demonstrative seksuelle kærtegn. Vist mest vendt mod deres kammerater.

Jeg ser malerier, som det tidligere nævnte. Der var også nogle hjerter. Jeg gætter på at formningslæreren måske har arbejdet med temaet „kærlighed“.

Men kan formningslæreren arbejde med sin egen voksne kærlighed på skolen? Jeg har aldrig set lærere omfavne hinanden eller kysse hinanden noget sted i Danmark midt i deres daglige arbejde. Hverken i klasseværelser, korridorer eller på lærerværelset. Det skal nok forekomme. Ved fester f.eks. Jeg har imidlertid aldrig set det i hverdagen

Jeg mener: „Nogle må da være forelskede i hinanden?“

Kulturnormerne i skolen ændres også på den måde at både unge og voksne kan komme tillidsfuldt til lærere med dybt personlige problemer. Kærlighedssorg. Aborter. AIDS. Forældres samlivsproblemer. Egne parforholdsproblemer. De håber at læreren som jo er så klog og venlig kan hjælpe lidt. Og nogle gange kan læreren også.

Men kan læreren fortælle elever og kursister om deres ulykkelighed eller om deres kærlighedsglæde. Kan de finde på at rådspørge dem? Eller får de gjort det, hinanden imellem?

Lærerne må nogle gange kunne lægge låg på

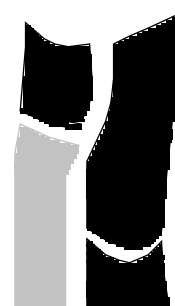
Det er nødvendigt at læreren kan stoppe urimelige provokationer op. Eller kan sige fra hvis man ikke magter at rådgive. Eller læreren må helt enkelt passe på sig selv.

Som yngre langhåret og politisk korrekt lærer på Psykologisk Laboratorium fik jeg mange varme smil fra kvindelige studerende. Heldigvis nåede jeg at formulere en regel til mig selv som hed, at jeg ikke reagerede andet end venligt på det før eksamen. Kun hvis de fortsatte efter eksamen ville jeg turde tro på at de måske holdt af mig personligt.

Ikke sådan at jeg tiltroede dem et forsøg på at

manipulere eksamenskarakteren for det var gruppeeksaminer. Men mere sådan at jeg var klar over min fremskudte position og hvor let der kunne opstå en gensidig illusion.

I de ti år jeg underviste var det kun 3-4 gange at pigerne blev ved med at smile varmt også langt hen i de næste semestre.

7. M/K mødes i klasseværelset

Kohortens skæbne: De bliver ældre - sammen

I kapitel 1 nævner jeg kort lærergenerationsproblemet. Her lidt mere:

En „kohorte“ er en flok soldater, som følges ad. I moderne sociologisk fagsprog en årgang eller i løs tale en gruppe af årgange. Der var engang en historisk uset ekspansion af uddannelsessystemet i en kort højkonjunktur i Danmarks efterkrigstidshistorie. De havde oplevet ungdomsoprøret og studenteloprøret sammen, var blevet ansat sammen. De havde holdt vilde fester i lærerkorpset med avancerede pardannelser. De havde nøglen til fremtidens samfundsformation, moral og tænkning.

Højkonjunktoren forsvandt. Lærernes mulighed for at flytte skole blev væk. Kohorten så sig pludselig indelukket med de samme kolleger. Det politiske klima skiftede til den uddannelsesliberale modstanders favør. Gamle kærester og kamphaner måtte se årtierne gå i en nedskæringstid, en spareskole. Ægtepar bliver skilt men kunne være nødt til at blive på samme skole. Dag ind og dag ud den samme scene på lærerværelset.

Og ingen revolution. Fra samfundskritisk dobbeltkvalificering til erhvervsorienteret kvalifikationsudvikling. Og unisex afløst. Fra at være psykologisk yngre end de yngste unge er de nu ældre end de fleste VUC-kursister. Det store samfundsspil afløst af det nære samvær med de samme kolleger som for tyve år siden.

De oplevede meget - for længe siden - og de har ofret meget: Investeret sig i at arbejde for en drømmeverden, som ikke har materialiseret sig helt på den måde som de tænkte sig.

Det er disse ofre, lidelser og personlige afkald som ligger bag, når de nu meget voksne lærere bliver misundelige på elever og kursister for disses sanselighed, overskudsreaktioner og livslyst. Kvaliteten af lærerens eget liv, eget livshumor er i denne sammenhæng afgørende vigtig.

Kønskombinationerne mødes

På VUC mødes den intellektuelle mand med den fysiske mand. Læreren med arbejdsmanden, med håndværkeren, med den fallerede småfor-

retningsmand, med invalidepensionisten, med den forfaldne mand - sprut, stoffer osv. Et møde hvor læreren „ved“ det hele på forhånd, men kan have overordentligt svært ved at få kontakt. Ved at blive respekteret. Ved selv at respektere. Og hvis „den anden mand“ er lidt mandschauvinistisk udfordrende vil læreren tendere mod en forarget solidaritet med sine kvindelige kolleger og kvinderne i klassen.

Hvis den mandlige lærer mangler tillid til sin egen maskuline gennemslagskraft kan han let komme til at mobbe de flotte og seksuelt udfordrende piger og kvinder i klassen. Fordi de udfordrer det, som er holdt tilbage. I stedet for at gå ind i en „almindelig“ mand-kvinde sparring dæmper mange mandlige lærere deres egen maskulinitet yderligere ned. De bliver ekstra alvorlige og saglige.

De kvindelige lærere som har „mødre-alder“ kommer let til at stå i en „Nanny-position“ til konfronterende unge fyre. De er nødt til at være myndige for at fyrene ikke skal fylde hele klasseværelset. Samtidig kan fyrene flirte skamløst kalkuleret, „mødrene“ reagerer kvindeligt berørt - smigret eller forarget - strammer sig så op og bliver igen myndig. Et spil, som kan køre næsten ubegrænset længe og fylde meget i klasseværelset.

Jeg sidder på langsiden tæt ved to sådanne muntre fyre. Den kvindelige lærere formulerer et seksuelt drejet spørgsmål til novellen - i et sagligt tonefald, men med blink i øjet - nærmer sig de to markerende ungersvende, bøjer sig frem og brystvorterne strejfer rundt på indersiden af den tynde, løsthængende bluse. Fyrene ved ikke hvad ben de skal stå på - øjekast til hinanden, undertrykte smil. Animerede ordvekslinger, resten af klassen udenfor. Jeg var nær ved at blive diskvalificeret som konsulent da jeg bagefter indkredsede situationen for at få en ide om hvor opmærksom hun var på det, der skete. Aggressiv, såret afvisning. Dum konsulent. Jeg var i classesituationen også personligt, sanseligt bevæget. Selv ikke med min omfattende psykologiske konsulenttræning lades jeg ikke uberørt af synet af kvinders brystvorter. Heldigvis da. Det ville være synd andet.

De kvindelige lærere har en modvilje mod den fysiske og lettere mandschauvinistiske VUC-kursist. De er jo selv kvindeoprørsgenerationen. De har ikke kæmpet for at blive dårligt behandlet i deres eget klasseværelse. De har den intellektuelle overlegenhed. Og positionsmagt. Det er de bomstærke kvindelige generationsvindere over for vingskudte mænd, som ikke har kunnet klare mosten ude i erhvervslivet.

Jeg bemærker et spil hvor den vingskudte mand

med en vis, sproglig, voldsomhed så hager sig fast i et eller andet ekstrem synspunkt, kæfter op - og den kvindelige lærer med et lidt træt men tålmodigt tonefald forklarer og forklarer. Gør manden lidt til grin med sin overlegne viden. Måske en pas-de-deux.

Eventuelt går hun så i forbund med medsøstre i klassen om at gøre manden til grin. For eksempel ved at tolke de idiotiske mandlige figurer, som optræder i den kvindelitteratur, som „holdet“ har valgt at læse.

Derimod holder kvindelige lærere forfærdeligt meget af pæne unge fyre, som er velforberejdede og spiller konstruktivt med i undervisningen. Til tider holder de så meget af dem at pigerne bliver aggressivt kontrære fordi de også gerne vil have noget positiv opmærksomhed.

Men ikke alle fyre er pæne. Og nogle er ret ubehagelige:

„Medens jeg stod med ryggen til klassen og skrev nogle stikord om religion på tavlen sagde en af fyrene ganske højt: Sikke en smuk røv du har. Jeg lod som ingen ting. Jeg vidste ikke hvad jeg skulle gøre! Jeg var ikke en gang sikker på hvem det var!“. Fortæller en kvindelig lærer dybt såret.

Det jeg tænkte ved historien var ganske usagligt. Jeg har nemlig selv lagt mærke til hvor hyggeligt det ser ud når en kvindelig lærer nærmest sætter sig på hug foran tavlen med halvt spredte ben for at få skrevet noget på den nederste „linje“ - iført stramme cowboybukser. Jeg har taget mig selv i at tænke: „Hun må da for fanden vide hvad det er hun gør ved os! Hun kan da ikke være uopmærksom på den seksuelle provokation i en sådan siddestilling“.

Og jeg har vedrørende et pædagogisk kursus hørt en kvindelig lærer snakke om den mandlige foredragsholders „interessante buksebule“ når han sad sådan på kanten af lærerbordet med spredte ben og holdt animerede foredrag.

Og jeg har set den relativt yngre mandlige lærer stille sig op i rock-stjerne positur i midtergangen mellem bordene i stramt sort tøj med halvt opsmøgede ærmer så man kunne se de muskuløse underarme. Hvorefter hans næste faglige indslag gik totalt i fisk fordi pigerne helt enkelt kvadrede det ihjel. Og han så forvirret ud! Vidste han ikke

hvad han gjorde? Det pudsige var at han helt klart også selv mistede kontenancen.

Det er en del kvindelige lærere og mandlige lærere så vælger er at gå ind i en drenget profil i deres påklædning og væremåde.

Den mandlige lærer prøver at være „ung med de unge“ og derved undgå påtagelsen af en mandlig voksen myndighed. Og den kvindelige lærer prøver at illudere „en af gutterne“ for derved at neutralisere sit eget køn. Mærkeligt, men ikke uforståeligt.

Det er en ret interessant iagttagelse. I hvert fald kan jeg ikke se en tuset pigeprofil særligt tit blandt lærere. Og dog - jeg har en enkelt gang set en pigeligt forfamsket mandlig lærer, som ikke vidste hvor han skulle gøre af sig selv hvis en kvindelig kollega kom med en flirtende bemærkning til ham.

Den mest eksplosive relation er til ens eget køn

Under den saglige og faglige udveksling af kundskaber og bag ved de forskellige pædagogiske arbejdsformer foregår en stilfærdig, men ikke udramatisk rivalisering mellem læreren og elever/kursister i klassen, som har samme køn som lærer.

Relationen til det andet køn er for heteroseksuelle også til tider højspændt. Men der foreligger så at sige en række kendte former det kan forløbe i. Forelskelse, afvisning, imødekommelse, fuldbyrkelse osv.

Hvorimod man konkurrerer mod sit eget køn om det andet køn.

Under og bag den hele velstrukturerede undervisning foregår en halvt bevidst sammenligning. Læreren bedømmer egen krop, udseende, sanselig udstråling, sexuel erfaring mod elever og kursister med samme køn som en selv.

Elever eller kursister, som er drenge og piger, mænd eller kvinder på en konfronterende anderledes måde end den „ungdommelige“ midaldrende 68-lærer kan udgøre noget af et problem. Vampede piger kan udfordre unisex-lærerindens kvindelighedsafkald. Macho-fyre med sort jakke driller den bløde mand som har hippie-tøj på fra Dylans ungdom.

Sådanne situationer har jeg set en del af. Ofte er det farligt for mig som konsulent at tale med læreren om det. Følelserne er meget stærkere end læreren ønsker at vedgå.

Hvis modparten så samtidig er kvik og intellektuel konfronterende over for læreren - og hvorfor ikke - så er den helt gal. Mit indtryk er, at eleverne og kursisterne ofte selv er klar over hvad det er de er i gang med. At det er bevidste magtkampe eller i det mindste personlige manifestationer: Se! Her er vi!

En ungdommelig kvindelig lærer underviser et hold, der næsten udelukkende består af unge kvinder. Hun tolker et digt af en død digter fra deres generation. Det bliver efterhånden klart for alle undtagen hende selv, at hun helt enkelt ikke har de personlige erfaringer som digtet handler om. Men det er der nogle af de unge kvinder som tydeligvis har- voldsomme, farlige seksuelle møder i natten i storbyen. Det er dem, der forstår digtet. Men det er lærerinden, som får „ret“.

Og det kan være at lærerinden først efterhånden får erfaringer, så hun kan tale med kvinderne på VUC:

„Først efter jeg selv fik børn gad jeg tale med dem om....“

Skolen er farligt område for kursisterne

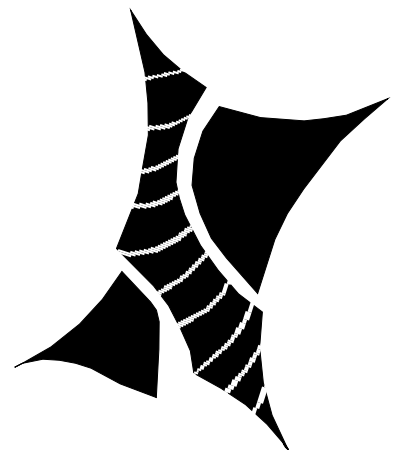
For voksne kan voksenundervisningscenteret være farligt område. En pensionist må forlade holdet efter at hans kone blev jaloux på grund af hans deltagelse i en ekskursion med holdet. Kvindelige kursister må kæmpe med deres mænds jalousi. En del bliver skilt - eller en del har længe styret mod en skilsmisse og får på skolen styrke til at gøre det. For eksempel ved en øget intellektuel selvfølelse.

Lærere kan have deres egne sanselige projekter

Her er nogle eksempler.

En mandlig samfundsfaglærer vender igen og igen tilbage til en bestemt, meget smuk og sød pige blandt eleverne. Tilsidst virker det som om alle er opmærksomme på denne skævfordeling og han stopper et øjeblik op med et lidt forskrækket udtryk i ansigtet og går over til en yderst saglig undervisning hvor han omhyggeligt kontakter alle de andre elever efter tur.

En kvindelig VUC lærer sætter sig oppe på bordet ved siden af en flot, mandlig kursist. Hun har kort nederdel på og den glider op til midt på låret.

Hans hånd ville med lethed kunne nå hende. Samtalen kredser om tolkning af en novelle med et kærlighedstema.

Jeg er i tvivl om min egen erindring og objektivitet. Det kan meget vel være sådan at også jeg har ofret mere opmærksomhed på de kvindelige lærere. Men alligevel forekommer det mig at kvindelige lærere tillader sig selv større provokationer over for de mandlige elever og kursister end de mandlige tillader sig over for de kvindelige elever og kursister. Det kan også være at de mandlige lærere bevidst holder sig på måtten når en mandlig konsulent er tilstede.

En mandlig lærer sidder ved et bord og forklarer en opgave for to unge kvinder på holdet. Pludselig mærker den ene hans hånd på hendes lår under bordet. Hun holdt op.

Der kan her opstå et særdeles alvorligt problem: Hvis læreren bevidst benytter sig af elevens individuelle svaghed i betydningen afhængighed af at få en bestemt eksamen og sin egen positions styrke til systematisk at forføre den ene elev efter den anden. Så snart vi er væk fra de store byer er det jo ikke uden videre muligt for eleven eller kursisten at finde en anden skole at gå på. Og studievejledere kan være solidariske med deres kollega. Herregud! Hvem ved hvordan det er foregået!

For eksempel ved på en mellemuddannelse, hvor altså de studerende er voksne, at indlede det ene forhold efter det andet til piger på de nye årgange. Flere forhold fører til børn. Læreren går videre til nye studerende. Ledelse og kolleger føler sig magtesløse

8. Læreren må komme overens med Eros

De gange jeg har arbejdet med læreren og køn og undervisning har jeg måttet tage det meget seriøst. Der er et beredskab til umiddelbar morskab og diverse gensidige flirtende småprojekter. Men hvis konsulenten så venligt og bestemt insisterer bliver folk alvorlige og tavse. Hvis det så lykkedes for dem at komme godt i gang med en øvelse kan det for de fleste føre til grin afvekslende med alvor og pauser med stilfærdig eftertanke.

Det er faktisk muligt. Jeg har brugt en række forskellige øvelser gennem årene. Og har endnu aldrig været ude for at lærerne ikke kunne finde på noget at tale om. Nogle bliver mere berørt end de bryder sig om. Emnet går dybt i os alle. Andre skøjter stædigt udenom og tiltager sig en marginalposition i forhold til de andres arbejde. Det er til at forstå.

Som sagt: Det er muligt at arbejde med lærerens eros i klasseværelse. Det kræver gode forhold. Og tid. Uden tid nok slår folk klart fra og det er rigtigt af dem. Men der skal også være et kursusforløb, der skaber den nødvendige stemning. Og der skal være en kvalificeret efterbehandling.

I de seneste år har jeg som konsulent passet bedre på mig selv og mit omdømme. Jeg har droppet ned på konsulenttiltag, som kunne berøre hele denne problemstilling. Lidt fejlt, men også jeg har fået nogle gevaldige skrammer når jeg tog fat på emnet. Så i dag er jeg mere forsigtig.

Selvansvarlighed forudsætter selvopmærksomhed

Den absolutte og definitive forudsætning for selv at opføre sig ansvarligt i klasseværelset og på lærerværelset er, at man er i stand til at "følge med" i sit eget udtryk. Hermed mener jeg den totale grænseflade, ens samlede væremåde, som man sender som et komplekst signal til dem, man er sammen med: Krop, påklædning, bevægelser, mimik, sprog, semantisk indhold, følelsesmæssig stil osv. Erfaringer

fra kollegiale supervisionsprojekter med gensidig observation viser utvetydigt, at kun en begrænset del af dette totale udtryk opfanges af den enkelte medens kontakten med elever og lærere er i gang. Erindringen er meget selektiv. Væsentlige signaler, som er umulige at overse for folk som er tilstede unddrager sig på mystisk vis lærerens egen opmærksomhed.

En ansvarlighed mht. det sanselige, lidenskabelige og erotiske er derfor ikke noget læreren blot kan beslutte sig til intellektuelt og moralsk. Kontaktintensiteten og kompleksiteten i klasseværelset er sådan, at selv den mest moralske kan sende stærkt tvetydige signaler uden selv at være sig det bevidst. Ja, at jo mere selvretfærdige og moralsk krævende man er - desto større er risikoen fordi man ikke tør se signe egne grænsesignaler i øjnene. De bliver nådigt frasorteret.

Som den lille episode jeg beskriver på side 2: Hvis ikke min studentermedarbejdere havde set mit flirtende smil var det ikke sikkert at jeg ville kunne genkalde det dagen efter. Ja blot en time efter.

Case-historier kan give normdannende diskussioner

I dette hæfte er fremlagt en række situationer og begivenheder. De er anonymiserede men stadig meget tæt på de autentiske begivenheder. Hensigten hermed er for det første at dokumentere, at alle disse ting foregår, det er virkelighed.

Da mine observationer af den samlede uddannelses-sektor jo er meget få i forhold til den samlede mængde af undervisning og uddannelse i Danmark vil jeg gætte på, at det samlede antal „episoder“ i uddannelsessystemet som helhed er meget stort.

Og hvad så! Jo - det er direkte ideologisk virkelighedstilsløring at lade som om - i den pædagogiske litteratur og diskurs - at en så væsentlig „urkraft“ kan udelukkes. Det handler om opgøret med den rationalistiske pædagogik. Hvad enten den er båret af gammelsocialistisk intellektuelt „frisind“ eller uddannelsesliberal snerpethed.

Den rationalistiske pædagogiktænkning, som ignorerer lærerens tilstedeværelse i klassen som sanseligt og emotionelt menneske.

For det andet er det hensigten at hjælpe lærerkollegier, og grupper af lærere, med at få taget hul på nogle diskussioner af realiteten af Eros tilstedeværelse på skolen. Det er meget svært at diskutere ud fra tilstedeværende kollegers erfaringer og meriter. De mange små episodebeskrivelser kan så i stedet bruges som diskussionsmateriale.

Det vil være meget usandsynligt, at kolleger kan blive helt enige om hvad der er en ordentlig, voksen og ansvarlig pædagogisk og kollegial praksis.

Men det at få diskussionen ud i det åbne vil udvirke flere fremskridt: Man vil kunne konstatere, om det overhovedet er muligt at tale sammen om på en produktiv måde eller om det bryder ned i fnis og anekdoter. Forståeligt nok men sandsynligvis direkte udtryk for forsvarsmekanismen „deflektion“. Man undgår at tale om det virkelig væsentlige ved at grine det væk.

Endvidere vil en åben kollegial diskussion virke holdningsdannende. Flere vil tage stilling og derefter være mere opmærksomme i dagligdagen. På deres egen praksis og på kollegernes. Det sidste er for de fleste næsten ubærligt: Den tanke, at skulle konfrontere en kollega på dennes erotisk-moralske praksis er en virkelig barsk udfordring.

Det er ikke bare snak om sex, det handler om. Det er vel det mindste. Så megen åbenlys seksualitet er der næppe at tale om. Men det handler om at turde tale om grænseområdet mellem ens psykologiske jeg, ens krop med dens biologiske reaktioner og så undervisningen og det kollegiale samvær. Få plads til at tale om kærlighed på skolen. Jalousi? Komme væk fra en overfokusering på elever og kursister og over til at tale om lærerne selv.

Naturligvis er der et stort område rettet ind i undervisningen: Sexualundervisning, AIDS, seksuelle emner i diverse fag. Det vigtige er at kunne tale om hvad der sker i hverdagen, hvordan det kommer til at ske og hvad man synes om det, hvordan man vil forholde sig til det. Derimod er „hvorfor“ ikke så interessant i denne sammenhæng fordi det oftest vil være en intellektuel deflektion fra at tale konkret om det, som faktisk sker lige for næsen af debattanterne.

Hvis det viser sig, at lærerkollegierne ikke kan tale åbent, konkret, humoristisk, afslappet, seriøst og pædagogisk om disse ting. Hvordan kan den enkelte så klare situationerne i klasseværelset. Så har vi en total privat praksis. Med dens lurende risiko for grænsekrænkelser over for elever og kursister. Men så sandeligt også grænsekrænkelser over for lærerne. Hende, der holdt op fordi elevernes snak simpelt hen var for grov. Ham, der blev forfulgt i årevis af en løbsk kvindelig kursist. Hende, hvis mandlige kursist pralede af en fiktiv erobring over for de andre i klassen. Og mange andre virkelige hændelser.

I disse dage opskræmmes offentligheden af historien om folkeskolelæreren på Fyn, som absolut måtte røre ved de små pigers skamben i sin biologiundervisning, en lærer, som måske har en lang forhistorie af lignende små og større krænkelser. Som sandsynligvis selv er et krænket barn. Har der på hans skole været pædagogiske dage om

undervisning og Eros? Har der været pædagogiske udviklingsprojekter om lærerens og elevens grænser i klasseværelset. Alle viger tilbage for at tage stilling. Reaktionsberedskabet er der helt enkelt ikke.

Rollespil kan føre lærerne på farlige vildveje

Rollespil af forskellig art kan være en meget god hjælp. Men de vil gå dybt. Ingen almindelige mennesker kan agere erotisk betagede eller udfordrende uden at de selv og de andre berøres følelsesmæssigt.

Risikoen ved rollespil er præcist denne, at deltagerne går gevaldigt op i spillet. At det ender i skæg og ballade. At den personlige berørthed ikke efterbehandles. Og at deltagerne fortsætter med at spille dele af rollerne over for hinanden i tiden efter kurset.

Derfor er det klogere at arbejde med folk selv. Deres egne erfaringer. Og tage det stille og roligt. Finde frem til hvor langt man kan komme. Så de kan holde kontakten til sig selv.

Ved sådanne øvelser vil det være nødvendigt med praktisk psykologisk ansvarlig ledelse. Nogen, som har kendskab til personligt berørende øvelser, og som har prøvet at stå med ansvaret for at sætte dem ordentligt i gang. Stoppe dem om nødvendigt. Og med at efterbehandle dem.

Man kan tale om sin selvfremsstilling og sit kønspræg

Øvelsen udføres i grupper på såvidt muligt 4-5 deltagere. Færre deltagere giver for lille erfaringsbredde. Flere gør at runder tager for lang tid. Det er bedst med kønsblandede grupper - og aldersblandede - således at erfaringsvariationen er stor og synsvinklerne forskellige.

Der arbejdes i runder hvor een person på skift er hovedpersonen. Denne gennemarbejder selv opgaven og får feedback fra de andre før man går videre. Selv om der er en ansvarlig leder på flere grupper skal der i hver gruppe i hver runde være een, der påtager sig at være ansvarlig for at følge med i hvordan det går og stoppe øvelsen hvis nogen bliver dårligt behandlet eller giver udtryk for at det er for meget.

Opgaven kan være at fortælle noget om hvordan man „fremstiller“ sig selv: Påklædning, frisure, dekorative elementer osv. Hovedpersonen kan f.eks. sige: „I dag har jeg valgt at fremtræde på denne måde... Og så gå videre i detaljer med beskrivelsen. Øvelsen siger altså noget om hvordan vedkommende efter sin egen opfattelse fremstår.

Når man starter med denne „taleformel“ er det for at minde om at på andre dage kan man gøre mere eller mindre ud af sin kønsprofil. Det giver mere rum til den enkelte. Man bliver ikke låst fast i en „sådan er jeg altid“ fremsstilling.

Det er også for at minde læreren selv om at det er et valg hvordan man fremstiller sig selv.

På dette punkt har jeg tiliderværet lidt forskrækket over at høre voksne med en pædagogisk uddannelse hævde at det ikke har præg af valg. „Med min løn har jeg ikke råd....“. Bullshit! Det er et spørgsmål om prioritering, ikke om penge. Men mange vil hellere opleve deres eget liv som en „skæbne“ snarere end som et personligt valg. Skæbnen løfter ansvaret af ens skuldre „det kan jo ikke være anderledes“.

Jo! Det kan det!

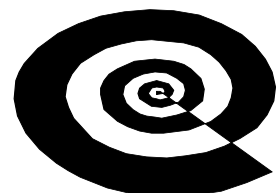
Det handler altså om lærerens selv fremstilling, selvscenesættelse, som kønsvæsen på arbejdet. Det er en meget spændende øvelse derved at lærerne jo ikke taler om andet end det alle kan se. De taler ikke om hvem, der er særligt smukke eller almindelige eller grimme. Men alene om på hvilken måde den enkelte vælger at definere sig.

Efter hovedpersonen har talt færdig giver de andre nænsom feedback. „Jeg ser også....“. De andre kan lægge deres iagttagelser til, men skal være meget forsigtige med at betvivle det hovedpersonen selv har sagt. På den anden side: Hvis hovedpersonen skildrer sig selv som ret asexuel kan det være godt med diskrete påpegninger af kønsdefinerende ting, som hovedpersonen selv har glemt: Frisure, formen på et armbåndsur, farvevalget i påklædningen, tøjets kvalitet og overflade, snit og mønster, stemmeføring osv.

Efter runden er der et grundlag for at tale om hvornår, hvordan og hvorvidt man som lærer overhovedet ønsker at fremhæve sit eget køn i klassen eller på lærerværelset.

Ind imellem er jeg meget i tvivl om „grå mus“ - mænd eller kvinder - har dæmpet sig selv helt ned i deres fremtræden fordi de tror sig selv uden nogen sexappeal overhovedet - eller på grund af særligt rystende oplevelser i privatlivet eller arbejdslivet.

På personlige udviklingskurser har jeg set ganske mange grå mellemkønnede på holdet gennemarbejde deres personlige traumer og springe ud i en overbevisende, sanseligt og erotisk berørende ny måde at være på som kvinde eller som mand. Til tider har jeg set dette skift ske i løbet af dage, ja, timer. Hvilket ikke er det samme som at man kan fastholde det når man kommer hjem. Eller

ønsker det. Men blot beviser, at den utydelige mellemkøn-nede facade ikke behøver være en livsskæbne.

Læreren vælger en kønsprofil i undervisningen

Den beskrevne øvelse er rigeligt stof til en kursusaften. Den kan som nævnt gå videre ind i en samtale om kønsprofil i undervisningen. Men det sker langt fra altid. Derfor kan der være grund til at beskrive „næste runde“.

For eksempel kunne vi have en studiekreds. En gruppe lærere, som har sat sig for over nogle måneder at arbejde med „køn og undervisning“.

Det afgørende er, at gruppen går forsigtigt og struktureret frem. Gruppen skal øve sig i at arbejde systematisk. Og følge en vejledning præcist. Det skal de for at kunne være sikre på, at de kan bremse åbenheden op igen hvis det tegner til at blive for meget af det gode. Uden stram styring kan man ikke forvalte åbenhed om det dybt personlige. Stram styring betyder ikke at man hundser med hinanden, slår hinanden i hovedet med regler og huskepunkter.

Men at man med mellemrum tager en „processnak“ op. Hvad er det nu vi skal. Hvordan er det gået i den sidste halve time. Er der lighed og balance i den måde og det omfang hvori den enkelte har fået og taget plads i gruppen.

Den, som er hovedperson kan så starte sådan: „Jeg ønsker i min undervisning at fremtræde (sådan) som (kvindelig eller mandlig) lærer over for hhv. drenge og piger, mænd og kvinder på holdet. Jeg tror det lykkes/mislykkes sådan og sådan

Her går snakken noget tættere ind om lærerens selvforståede hensigter. Med mindre lærerne samtidigt arbejder med kollegial supervision kan de ikke give hinanden feedback. Det er udmærket, idet det giver den enkelte frihed til at fremstille situationen efter som man nu magter at formulere den. Tage de ting med som man kan tale om og ladet andet ligge.

De andre kan derimod stille spørgsmål. Men det skal være respektfulde, neutrale opklaringsspørgsmål! Ikke underfundige provokerende manipulative spørgsmål. Jeg skriver dette lige ud fordi jeg gang på gang ser lærere plumpe i her og gøre situationen til en plat udveksling af morsomheder. Deflektion igen.

Nogle udspil fra elever og kursister er „for meget!

I en ny runde kan den, der er hovedperson starte med at fortælle om kønsprægede udspil fra elever og kursister, som man har været ude for og hvad man synes om det, hvordan man i dag har det med begivenheden. Om man ignorerer det, griner af det, lader sig berøre sanseligt, har problemer med det osv.

Afhængigt af hvordan det går kan kollegerne spørge :„Hvilket køn har du det lettest/sværest ved at undervise“.

Runden kommer meget let til at handle om betydningsfulde enkeltbegivenheder, som en gang er indtruffet. I stil med de små episoder, der er beskrevet her i teksthæftet.

Nogle af disse begivenheder er dybt traumatiske for læreren og får livsberørende konsekvenser:

„Efter denne oplevelse fik jeg hemmeligt telefonnummer“ som en fortæller.

Med andre ord får gruppen her for alvor brug for at kunne arbejde særdeles ansvarligt. Og at have nogen med, som kan omgås de stærke følelser historierne kan udløse. Man skal huske, at det er tænkeligt at historien aldrig er blevet fortalt før. Og at hovedpersonen derfor heller ikke selv ved hvad det sætter igang hos dem selv at fortælle den.

Så jeg sidder og tænker over om jeg nu fører grupper af lærere ud i sump og mose. Men - det er den skinbarlige virkelighed. Disse ting sker. Og det er på høje tid at vi begynder at få lukket op så lærere kan give hinanden en chance til at læsse af, få bearbejdet det skete, og komme videre.

En god drejning i denne runde er: Hvordan kan jeg passe bedre på mig selv fremover. I klassen og på lærerværelset. Hvad kan vi kollegialt hjælpe hinanden med. Vi må tage vare på os selv og hianden. Vi skal jo være her i vores hele arbejdsliv!

Hvad har I lagt mærke til om mig i undervisningen?

Her kan kun kollegiale observatører være med. Det er svært at tale om fordi lærere ikke er vant til at tale om dette og fordi ingen ved hvad de „rigtige“ normer er. De er uskrevne. Så vi er alle på Herrens mark.

Men - deltagere i supervisionsprojekter kan faktisk i løbet af nogen tid komme til et punkt hvor en sådan snak er mulig. Og fantastisk værdifuld.

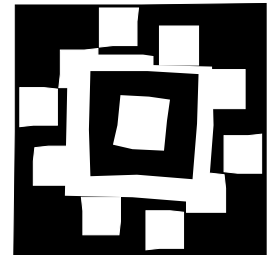
Her er jeg - hvad synes I om mig som kønsvæsen?

Her går vi meget tæt. De fleste af os vil føle at dette er totalt privat. At få talt om sig selv og sin kønsmæssige, sanselige, erotiske, seksuelle profil og udstråling direkte og åbent. Samtidig kan det være meget befriende. For det er noget den enkelte tænker på bevidst eller ubevidst en meget stor del af sit vågne liv.

Hovedpersonen kan jo lægge ud med at fortælle de andre hvad han eller hun dybest inde selv tror og tænker og føler om sig selv og sit køn. Vi er her inde i en dybde som normalt kun berøres klokken 2-3 om natten i halvmørke og efter en flaske god vin. Men sådanne samtaler kan bagefter lades ude af erindringen og vil ikke blive taget op i dagslys. Her i øvelsen tages de frem ved fuld bevidsthed.

Det er dybt personligt udviklende samtaler. Det vil være overordentligt uansvarligt blot at kaste sig ud i dem uden at have været rundt om de andre emner først. Det handler om at finde ud af om medlemmerne af gruppen har personlig modenhed og moral til at kunne håndtere en så tæt og ærlig åbenhed.

Et synspunkt, som jeg har mødt i min praktisk-psykologiske uddannelse er det, at den kønsmæssige og seksuelle side ikke så meget har et særligt liv i psyken - som det er udtryk for hvordan personen også iøvrigt levet sit liv. Altså at ens kønsprofil er udtryk for personlighedsstrukturen og ikke årsagen. Svære vurderinger.

Alle har et forsvar

Forsvarsmekanismer er, som beskrevet side 24, „jag“ets måde at håndtere det ubærlige. Noget lukket ind i et ubevidst rum hvor det rumsterer og fører sit eget liv. Denne aflukning mellem den bevidste og fortrængte del af personligheden er det indre forsvar. Jeg´ets forsvar mod at gå i opløsning.

Denne mekanisme er så energikrævende at opretholde, at den også manifesterer sig udadtil som neurotiske kontaktforstyrrelser. Men det centrale er, at neurotikereren er ikke ude efter andre. Neurotikereren kæmper sin egen indre kamp.

Udadtil kan det tage form af projektion: At man tillægger andre netop de problemer man dybest set selv har.

Introjektion vil sige at man undgår opgøret med forældrefigurer og hele tiden retter sig ind under det, den anden siger. Den anden kan være lederen eller en kollega.

Konfluens er karakteriseret ved at personen reelt har svært ved at mærke forskellen mellem egen sansning, vilje og behov - og andres.

grænser over for andre retter vreden over grænsekrænkelser ind mod sig selv.

Deflektion er som nævnt det at undgå kontakt med „farlige“ emner ved at grine dem væk, distrahere, glemme osv.

Og der er andre. Forsvarsreaktioner er tydelige og dramatiske omkring køn og seksualitet - ikke mindst i vores kultur hvor den fagligt-videnskabelige rationalitet har afløst den kristne kirke som puritansk vogter af dyden og den smalle sti.

Epilog: Eros er og bliver i skolen

Til sidst fortsætter jeg hvor jeg tog fat i Prologen. Kredser lidt rundt. Hvor er det dog svært at få styr og struktur på. Men - det er jo egl. også det, der er tekshæftets budskab. Det, og så opgøret med den rationalistiske pædagogik.

Indhold

Til læseren...2

Prolog: Jorden flytter sig under vore fødder...3

1. Kønnen har flere dimensioner...5

Kroppen har et biologisk køn...5

Kroppen har et psykologisk køn...5

Kroppen har et kultursociologisk køn...6

Kønnen er knyttet til den historiske epoke...6

2. Skolen har altid kæmpet med kønnen...8

Kristendommen kontrollerede kønnen...8

Den akademiske tanke skubber kønnen tilside...8

Også det verdslige samfund var bekymret...10

Kroppen måtte disciplineres...11

Køn giver kontakt...12

Måske er toiletrum indikator for sexuel tolerance...12

60'ernes frisind var handlingsmæssigt og teoretisk...13

De unges resexualisering...14

3. Skolen var for mænd men er for kvinder...16

Kvinderne erobrer skolen...16

Samfundet kønsopspaltes...17

Mændene i skolen står svagere og svagere. ...17

Lærers socialkarakter har skiftet køn...18

4. Fag er køn...19

Kvindelige dyder er blevet en studiemæssig fordel...19

Faget handler om et køn...20

Undervisningens indhold kan sætte lidenskaber i bevægelse...21

Kvindelige og mandlige lærere underviser ret ens...22

5. Faget er grænseland mellem lærer og elev...23

Læreren kan selv være lidenskabeligt forbundet med stoffet...23

Litteratur er et naturligt projektionsfelt...23

Lærers selvindsigt er afgørende ...25

Elever og kursister kan ikke undgå lærers sårbare punkter...26

Grænselandet...26

6. Eleverne udvider Eros domæne...28

Lærers er udsat i det moderne klasseværelse...28

Elever og kursister skriver selv de nye normer...29

Læreren kan bringe sig selv i skudlinjen...30

Begivenheder i klassen kan fejlforstås...30

Elever og kursister kan have deres projekter. ...30

Og nogle bliver reelt forelskede i hinanden...31

Kulturnormerne ændres. ...31

Lærerne må nogle gange kunne lægge låg på...32

7. M/K mødes i klasseværelset...33

Kohortens skæbne: De bliver ældre - sammen...33

Kønskombinationerne mødes...33

Den mest eksplosive relation er til ens eget køn...36

Skolen er farligt område for kursisterne...37

Lærere kan have deres egne sanselige projekter...37

8. Læreren må komme overens med Eros...39

Selvansvarlighed forudsætter selvopmærksomhed...39

Case-historier kan give normdannende diskussioner...40

Rollespil kan føre lærerne på farlige vildveje...42

Man kan tale om sin selvfremsstilling og sit kønspræg...42

Læreren vælger en kønsprofil i undervisningen...44

Nogle udspil fra elever og kursister er „for meget!...44

Hvad har I lagt mærke til om mig i undervisningen?...45

Her er jeg - hvad synes I om mig som kønsvæsen?...45

Alle har et forsvar...46

Epilog: Eros er og bliver i skolen...47

